

ДІЯННЯ

АПОСТОЛІВ

¹⁻²У першій своїй книзі, Теофіле¹, я писав про діла і вчення Ісуса — від того часу, коли Він почав свою службу, і до моменту, коли Його було взято на Небо. Але спершу Він обрав апостолів і дав їм Свій Заповіт через Святого Духа. ³Після Своєї смерті Ісус явився апостолам. Він дав їм чимало переконливих доказів того, що Він живий. Протягом сорока днів Ісус являвся Своїм апостолам і розповідав їм про Царство Боже.

⁴І одного разу, обідаючи з апостолами, Ісус наказав їм: «Не йдіть із Єрусалима. Чекайте на те, що Отець Мій обіцяв, — ви чули це від Мене. ⁵Бо Іоан² хрестив людей водою, а ви будете хрещені Духом Святим. І мине не так багато днів, перш ніж це станеться».

Вознесіння

⁶Тож коли апостоли зібралися разом, вони запитали Його: «Господи, чи повернеш ти цього разу царство Ізраїлю?» ⁷Ісус відповів: «Вам не дано знати часи чи дні, що Отець встановив Своєю владою. ⁸Але ви одержите силу, коли Дух Святий зійде на вас. Ви будете Моїми свідками в Єрусалимі, й по всій Юдеї, і в Самарії, і по всій землі».

⁹Після цих слів Ісус на очах у апостолів був узятий на Небо. І хмара сховала Його від їхнього зору. ¹⁰Апостоли пильно вдивлялися в небо, як Він пішов, коли раптом поруч із ними з'явилися двоє чоловіків у білому вбранні. ¹¹Вони сказали: «Люди з Галилеї, чому ви стоїте тут, вдивляючись у небеса? Ісус, який був узятий від вас на Небо, повернеться. І це буде так само, як ви бачили, коли Він ішов на Небеса».

¹Теофіл Ім'я Теофіл у перекладі з грецької означає «Той, хто любить Бога».

²Іоан Йдеться про Іоана Хрестителя.

Обрання нового апостола

¹²Апостоли повернулися до Єрусалима з Оливної гори, що стоїть на відстані суботньої прогулянки³ від Єрусалима.

¹³Повернувшись, вони зайшли до кімнати, де на той час мешкали. То були Петро, Іоан, Яків та Андрій, Пилип та Фома, Варфоломій та Матвій, Яків Алфіїв та Симон-Зилот і Юда, син Якова. ¹⁴Всі вони постійно молилися разом. З ними було й кілька жінок, і Марія, Ісусова мати, і Його брати.

¹⁵У цей час відбулося зібрання Ісусових послідовників (їх налічувалося близько 120 чоловік). Петро підвівся і сказав: ¹⁶«Брати мої, мусило збутися Святе Письмо, що Дух Святий прорік Давидовими⁴ устами про Юду, який привів тих, що схопили Ісуса. ¹⁷Він був одним із нас і мав свою частку в тій справі, якій ми служимо». ¹⁸(Цей чоловік одержав гроші за свій злочин і придбав на них шмат землі. Але він упав сторч головою, і тіло його луснуло, аж тельбухи вивалилися. ¹⁹Це стало відомо всім мешканцям Єрусалима. Тож поле це стало називатися їхньою мовою «Акельдама», що означає «Криваве поле»).

²⁰Адже сказано в книзі Псалмів:

«Хай спустошена буде його оселя,
і ніхто хай не житиме в ній».

Псалми 68:26

І ще сказано:

«Хай інший візьме на себе його
служіння».

Псалми 108:8

²¹⁻²²Отже, необхідно обрати одного з тих, хто був з нами весь той час, коли й Господь

³суботньої прогулянки тобто приблизно один кілометр.

⁴Давид Давид — цар Ізраїльський, нар. 1085 р. до н.е.

Ісус був з нами — від Іоанового хрещення й до миті, коли Ісус був взятий від нас. Цей обраний мусить стати разом з нами свідком Ісусового воскресіння».

²³Запропоновано було двох: Йосипа, якого називали Варсавою (він був також відомий під іменем Юст), та Матвія. ^{24–25}Потім вони почали молитися такими словами: «Господи, Тобі відомі серця всіх людей. Покажи нам, кого з цих двох Ти обрав взяти на апостольську службу, яку Юда залишив, щоб іти туди, куди йому належало». ²⁶І апостоли кинули жереб між двома. І жереб упав на Матвія. Тож він долучився до одинадцяти апостолів.

Дух Святий сходить на апостолів

2Коли настала П'ятдесятниця¹, всі вони були разом у одному місці. ²Несподівано з неба долинув звук, подібний до завивань лютого вітру. Він заповнив увесь будинок, де були апостоли. ³Вони побачили щось подібне до язиків вогню, що осіли на кожному з них. ⁴І всі вони сповнилися Духом Святим. Вони почали говорити іншими мовами — Святий Дух дав їм таку здатність.

⁵Побожні юдеї чоловіки з усіх країн світу жили в Єрусалимі. ⁶Коли пролунав цей звук, зібрався великий натовп. І всі люди були збентежені, бо кожен із них почув, що звучить його рідна мова. ⁷Люди були вражені. Вони здивовано перепитували один одного: «Чи всі ці люди, що розмовляють, не галилеяни? ⁸Як же могло таке статися, що тепер кожен із нас чує від них свою рідну мову? ^{9–11}Серед нас же тут і парфяни, й мидяни, й еламіти! Тут мешканці Месопотамії, Юдеї і Каппадокії, Понту і Азії, Фригії та Памфілії, з Єгипту і лівійських земель поблизу Кирени, гості з Рима — як юдеї, так і новонавернені — критяни й араби. Ми всі чуємо, що ці люди говорять про величні Божі діла нашими рідними мовами!» ¹²Усі присутні були здивовані й збентежені, все перепитували одне одного: Що б це могло означати?

¹³А інші навпаки — здіймали їх на глум: «Вони випили надто багато солодкого вина».

¹П'ятдесятниця — юдейське свято, що відзначалося на п'ятдесятний день після Пасхи.

Петрова проповідь

¹⁴Тоді Петро встав з одинадцятьма апостолами, підвищив голос і звернувся до людей: «Люди юдейські і ви всі, хто мешкає в Єрусалимі, дозвольте сказати, що це все означає. Добре вслухайтеся в мої слова! ¹⁵Ці люди не п'яні, як ви тут запідозрили, ще тільки дев'ята ранку. ¹⁶А сталося якраз те, про що пророк Йоїл говорив:

- ¹⁷ «В останні дні, — говорить Бог, —
Я проллю Мій Дух на всіх людей,
і ваші сини і дочки будуть пророкувати,
а вашим юнакам видіння будуть,
старим же вашим снитимуться сни.
¹⁸ Так, у ті дні Я проллю Дух Мій
на слуг Моїх — чоловіків і жінок,
і ті почнуть пророкувати.
¹⁹ Знамення покажу Я в Небесах,
і знаки різні на землі:
кров і вогонь, і клуби диму.
²⁰ Сонце стане темним, а місяць —
кривавим
у переддень великого і славного
приходу Господа.
²¹ Та кожен, хто вірить у Господа, буде
помилований».

Йоїл 2:28-32

²²Ізраїльтяни, послухайте мої слова: Ісус із Назарета був Чоловіком, Якого Бог підтвердив вам чудесами і знаменнями. Усе це Бог чинив серед вас Його руками. Ви й самі це знаєте. ²³Цей Чоловік був виданий вам з певною метою і передбаченням Божим. І ви, руками лихих людей, вбили Його, розіп'явши. ²⁴Бог звільнив Його від смертельних страждань і воскресив із мертвих. Бо смерть не могла втримати Його. ²⁵Адже ще Давид говорив про Нього:

- «Я завжди бачив Господа перед собою.
Він незмінно праворуч від мене, щоб
я був непохитним.
^{26–27} І через це радіє моє серце
і уста мої радіють,
і тіло моє буде жити з надією,
тому, що не залишиш Ти мою душу у
країні мертвих,
Ти не даси Своєму Святому
зазнати тління.
²⁸ Ти відкрив мені дороги життя.
Ти наповниш мене радістю перед
Лицем Своїм».

Псалми 15:8-11

²⁹«Брати мої», — вів далі Петро, — я можу розповісти вам довірчо про Давида, нашого патріарха. Він помер і був похований. Могила його тут із нами й сьогодні.³⁰ Але він був пророком і знав, що Бог клятвенно пообіцяв йому посадити на його трон одного з Давидових нащадків¹.³¹ Він дивився в майбутнє. І він мав на увазі Ісусове воскресіння, коли говорив: «Душа Його не залишиться в країні мертвих, і тіло Його не зазнає тління».

³²Бог воскресив Ісуса. І всі ми були свідками цього.³³ Ісус був вознесений як правиця Божова. І Він одержав обіцяний Дух Святий від Отця. І Він пролив Цей Дух, що ви зараз бачите і чуєте.

^{34–35}Адже Давид не вознісся на Небеса, і сам він говорив:

«Господь мовив до Господа мого:
«Сядь по праву руку від Мене,
доки не покладу Я ворогів Твоїх
Тобі підніжком».

Псалми 109:1

³⁶Ось чому хай весь Ізраїль знає напевно: Бог зробив Цього Ісуса, якого ви розіп'яли, водночас і Господом, і Христом!»

³⁷Почувши це, люди були глибоко розчулені. Вони запитали Петра й інших апостолів: «Браття, що нам робити?»³⁸ Петро відповів їм: «Покайтеся! Тоді кожному з вас належить бути хрещеним ім'ям Ісуса Христа — на прощення ваших гріхів. І тоді ви приймете Дар Святого Духа.³⁹ Бо ця обітниця — для вас і для ваших дітей, і для всіх, хто далеко. Це обітниця для всіх, кого Господь Бог наш кличе до Себе».

⁴⁰І ще багато чого говорив Петро, застерігаючи людей, і молив їх: «Рятуйтеся від цього лукавого роду!»

⁴¹Хто сприйняв Петрове послання, той хрестився. Близько трьох тисяч людей додалося до них того дня.⁴² Вони присвячували життя своє вивченню вчення апостолів. Вони ділили хліб між собою і молилися разом.

Життя перших християн

⁴³Почуття страху Божого перебувало на кожному з них, і багато чудес і знамень

зробили апостоли.⁴⁴ Всі віруючі були разом і ділилися всім, що мали.⁴⁵ Вони продавали своє майно і власність і розподіляли їх між усіма за потребою кожного.⁴⁶ Щодня вони всім товариством зустрічалися в храмі. І вдома вони розламували хліб і їли разом. І були вони щасливі й щирі серцями.⁴⁷ Віруючи славили Бога і втішалися з доброго ставлення всіх людей. І щодня Господь додавав до їхньої спільноти тих, що спаслися.

Апостол Петро зцілює каліку

ЗПетро та Іоан ішли до храму на третю годину дня. То був час молитви.² А тут якісь люди несли чоловіка, каліку від народження. Його щодня клали біля храмових воріт, що називалися Красною Брамою, щоб він міг просити подаяння в тих, хто йшов до храму.³ Коли кривий жебрак побачив, що Петро й Іоан входять до храму, він попросив у них грошей.⁴ Апостоли поглянули на нього й Петро сказав: «Подивися на нас!»⁵ Він подивився на них, чекаючи щось від них одержати.⁶ Але Петро промовив: «Я не маю ні срібла, ні золота, але я дам тобі те, що маю: Ім'ям Ісуса Христа з Назарета: встань і йди!»⁷ І Петро взяв каліку за праву руку і підняв його. І негайно ноги й суглоби того стали сильними.⁸ Він стрибком став на обидві прямі й почав ходити. Він рушив із ними до храму й походжав, і підстрибував, славлячи Бога.

⁹І всі люди бачили, як він ходить і як славить Бога.¹⁰ Вони впізнали в ньому того жебрака, що завжди сидів і просив подаяння біля Красної Брами храму. І всі були здивовані з того, що сталося з цим чоловіком.

Петро говорить про Ісуса Христа

¹¹Через те, що жебрак тримався за Петра й Іоана, всі люди, здивовані, збіглися до них. Вони були в такому місці храму, що називалося Соломонів ганок.¹² Побачивши таке, Петро запитав людей: «Народе ізраїльський, чому ти так заскочений цим? Чому ви дивитеся на нас так, ніби ми своєю владою або своїм благочестям зробили так, що цей чоловік ходить?»

¹³Бог Авраама, Ісаака і Якова, Бог наших предків звеличив слугу Свого Ісуса. А ви віддали Його на смерть, відцуралися Його

¹Але він ... нащадків Псалми 88:4-5.

перед Пилатом¹, коли той вирішив був відпустити Ісуса. ¹⁴Ви відмовилися від Святого й Праведного, а натомість попросили, щоб вам відпустили вбивцю. ¹⁵Ви вбили Того, Хто веде людей до життя. Але Бог воскресив Його з мертвих. Ми свідки цього.

¹⁶Це ж Ісусове ім'я дало силу цьому чоловікові, якого ви бачите і знаєте, бо ми віримо в Ісусове ім'я. Так, саме віра, що приходить через Ісуса, повністю зцілила цього чоловіка. І це сталося на ваших очах. ¹⁷Зараз, браття, я знаю, що ви зробили так, бо самі не знали, що ви робите, — так само, як і вожді ваші. ¹⁸То Бог зробив так, аби збулося те, що Він прорік устами всіх пророків — що Його Христос мусить прийняти страждання.

¹⁹Отже, покайтеся. Поверніться до Бога. І гріхи ваші будуть стерті. ²⁰І Господь дасть вам духовний спочинок. І Господь пошле Христа, якого Він уже обрав для вас. То є Ісус.

²¹Христос мусить лишатися на Небесах аж до того часу, як Бог відновить порядок речей у світі. Про це Він говорив із давніх-давен устами Своїх святих пророків. ²²Адже Мойсей сказав: «Господь ваш Бог дасть вам пророка, такого як я, з ваших власних людей. Ви мусите слухатися всього, що Він казатиме². ²³А хто не слухатиметься Його, викорінений буде з народу».

²⁴Так, усі пророки, починаючи від Самуїла, і всі, хто прийшли після нього, — всі говорили саме про ці дні. ²⁵І всі ви — діти пророків і Заповіту, даного Богом предкам вашим. Бог сказав Авраамові: «Через твоїх нащадків усім народам на землі прийде благословення³. ²⁶І коли Бог воскресив Свого Слугу, — вів далі Петро, — Він послав Його спершу до вас. Щоб благословити вас, повертаючи з ваших лихих шляхів».

Ув'язнення Петра й Іоана

4 Поки Петро та Іоан промовляли до людей, до них підійшли священники, начальник

храмової варті й кілька саддукеїв⁴. ²Вони були стурбовані тим, що апостоли навчають людей, проповідуючи воскресіння мертвих через Ісуса. ³Вони заарештували Петра та Іоана й посадили їх під сторожу до ранку, бо вже був вечір.

⁴Але багато людей, які чули послання, повірили. Число їх сягало п'яти тисяч.

Петро та Іоан перед Синедріоном⁵

⁵Наступного дня юдейські вожді, старійшини та книжники зібралися в Єрусалимі. ⁶Також були там первосвященники Анна, Каяфа, Іоан, Олександр і всі інші з роду первосвященика. ⁷Перед ними поставили Петра та Іоана, і вони почали розпитувати апостолів: «Чиєю владою і чийм іменем ви це зробили?»

⁸І Петро, сповнений Духа Святого, відповів: «Вожді народу і старійшини! ⁹Якщо ви питаєте нас про ту добру справу, що була зроблена для хворого, ¹⁰тоді ви мусите, і всі люди Ізраїлю також мусять знати таке: це було зроблено владою Ісуса Христа з Назарета, Якого ви розіп'яли. Бог воскресив Його з мертвих. Завдяки Йому цей чоловік, що був калікою, стоїть сьогодні перед вами цілком здоровий. ¹¹Ісус —

камінь, який ви, будівельники,
відкинули,
а він став наріжним.

Псалми 117:22

¹²І ніхто інший не дасть нам спасіння⁶, бо немає іншого такого імені під Небесами. Бог послав Його людям, щоби принести їм спасіння».

¹³Коли члени Синедріону побачили сміливість Петра та Іоана і зрозуміли, що це були прості й неосвічені люди, вони були вражені. І ще вони збагнули, що ці двоє були з Ісусом. ¹⁴І вони не знайшли, що сказати — тим більше, що зцілений чоловік стояв з ними.

¹Пилат Пилат Понтій — римський прокуратор Юдеї з 26-го по 36-й р. н. е.

²Ви мусите ... казатиме Повторення Закону 18:15.

³Вірш 25 Буття 22:18.

⁴Саддукеї аристократична юдейська секта, що об'єднувала раціоналістів.

⁵Синедріон — верховний суд Юдеї.

⁶Спасіння ... спасіння Слово «Христос» означає «Спаситель».

Синедріон безсилий проти апостолів

¹⁵Вони наказали апостолам залишити Синедріон. Бо ж радилися між собою: ¹⁶«Що ми можемо зробити з цими людьми? Адже це очевидно для всіх, хто мешкає в Єрусалимі, що завдяки їм сталося нечуване диво. Ми не можемо цього заперечити. ¹⁷Але ми мусимо подбати, щоб ці чутки не поширювалися більше серед людей. Давайте застережемо їх ні з ким більше не говорити від цього імені».

¹⁸Вони знову покликали апостолів і наказали їм більше зовсім нічого не говорити, ані навчати в ім'я Ісуса.

¹⁹Але Петро з Іоаном відповіли їм: «Розсудить, чи справедливо це було б перед Богом, якби ми більше слухали вас, а не Бога. ²⁰Ми не можемо припинити говорити про те, що чули й бачили». ²¹Члени Синедріону ще погрозили апостолам, а потім відпустили їх. Бо не змогли знайти способу, як покарати Петра й Іоана. Адже люди славили Бога за те, що сталося. ²²Той чоловік, на якому відбулося це чудо зцілення, мав більше сорока років.

Петро та Іоан повертаються до віруючих

²³Коли Петра й Іоана звільнили, вони повернулися до свого товариства. Вони розповіли про все, що казали їм первосвященники та старійшини. ²⁴Вислухавши Петра та Іоана, віруючі одностайно піднесли голоси свої до Бога зі словами: «Господи, Ти створив небо, землю, море і все, що є в них. ²⁵Ти промовив Духом Святим через уста слуги Твого, нашого праотця Давида:

«Навіщо колотилися народи?

Навіщо марні задуми плели?

²⁶ Земні царі себе до бою готували,

Вожді разом збирались, намірялись

Супроти Господа і Його Христа».

Псалми 1:1-2

²⁷Так, Ірод¹ та Понтій Пилат справді збиралися в цьому місті разом з поганями й людьми ізраїльськими проти Твого Святого Слуги Ісуса, Якого Ти зробив Христом. ²⁸І вони зробили все так, як Ти раніше

вирішив, що мусить збутися Твоєю владою і Твоєю волею. ²⁹А тепер, Господи, послухай, що вони кажуть. Вони намагаються нас залякати. Дай нам, Твоїм слугам, відвагу говорити Слово Твоє. ³⁰Простягни руку Свою, щоб зцілити немічних. Яви нам знамення й чуда в ім'я Святого Слуги Твого Ісуса».

³¹Коли скінчили вони молитися, то місце те, де вони зібралися, затряслося. Дух Святий зійшов на них, і вони сповнилися відвагою промовляти Слово Боже.

Життя перших християн

³²Усе товариство віруючих жило душа в душу. Ніхто не сказав, що його майно належить тільки йому. Вони завжди всім ділилися. ³³З великою силою апостоли і далі свідчили про воскресіння Господа Ісуса. І велике Боже благословіння було на них усіх. ³⁴⁻³⁵Ніхто з них ніколи не був у нужді. Ті, хто мали землю або будинки, продавали їх, а гроші приносили і клали до ніг апостолів. І гроші давалися кожному, хто мав у них потребу. ³⁶Так зробив і Йосип, якого апостоли називали Варнавою (що означає «Син утіхи»). ³⁷Він був левитом², родом з Кіпру. Він продав своє власне поле, а гроші приніс і поклав апостолам до ніг.

Ананія і Сапфіра

⁵¹⁻²Чоловік на ймення Ананія разом зі своєю жінкою продав свою власну ділянку, але апостолам віддав не всі гроші. Разом з жінкою Сапфірою вони таємно присвоїли частину грошей.

³Петро сказав йому: «Ананіє, чому ти дозволив сатані правити твоїм серцем? Адже ти збрехав Духові Святому і присвоїв частину грошей від продажу землі. ⁴Чи вона не належала тобі, коли ти продавав її? А коли вже продав, то чи не від тебе залежало, як розпорядитися грішми? Навіщо ти надумав таке? Адже ти збрехав Богові, а не людям».

⁵Почувши ці слова, Ананія упав на землю й помер. Великий страх охопив усіх, хто почув про це. ⁶Юнаки прийшли й загорнули його тіло в саван, а потім віднесли й поховали.

¹Ірод тут ідеться про молодшого сина Ірода Великого. Був тетрархом (правителем) Галилеї.

²Левити служителі в храмі у юдеїв.

⁷Минуло щось із три години. Коли приходить Ананієва дружина, яка нічого не знала про те, що сталося. ⁸Петро питає її: «Скажи мені, чи ви продали землю саме за таку суму?» Вона відповідає: «Так, оце все». ⁹Тоді Петро й каже: «Навіщо ви двоє погодилися перевіряти Дух Господній? Поглянь! Ті чоловіки, що поховали твого чоловіка, стоять біля дверей. Вони понесуть також і тебе».

¹⁰Тієї ж миті вона впала й померла. Юнаки ввійшли і знайшли її вже мертвою. Тож вони винесли її тіло й поховали поруч із її чоловіком. ¹¹І великий страх напав на всю церкву, і на всіх, хто чув про ці події.

Громада віруючих зростає

¹²Багато знамень і чудес сталося серед людей. Усе те було зроблено руками апостолів. Усі віруючі були разом на Соломоновому ганку. ¹³Ніхто інший не наважувався пристати до їхнього гурту. Але люди прославляли їх. ¹⁴І все більше й більше віруючих додавалося до Господа — як чоловіків, так і жінок. ¹⁵Зрештою люди почали виносити своїх хворих просто на вулиці. Ті лежали на ліжках або на постелях, щоб, коли Петро йтиме вулицею, то бодай тінь його впала на когось із них.

¹⁶Цілі юрби людей приходили з міст і сіл довкола Єрусалима. Вони також приносили своїх хворих чи одержимих нечистими духами. І всі зцілювалися.

Переслідування апостолів

¹⁷Тут первосвященик і ті, хто був з ним, тобто саддукеї, отямилися й сповнилися ревності. ¹⁸Вони схопили апостолів і кинули їх до громадської в'язниці. ¹⁹Але вночі ангел Господній відчинив двері в'язниці. Він вивів апостолів на волю й сказав їм: ²⁰«Ідіть, станьте у храмі й розповідайте людям усе про це нове життя».

²¹Почувши ці слова, апостоли на світанку прийшли до храму й почали навчати людей.

Вранці прийшли на службу первосвященик і ті, хто був з ним. Вони скликали Синедріон і загальне зібрання старійшин Ізраїлю й послали варту до в'язниці, щоб привели апостолів. ²²З'явившись до в'язниці, вартів там апостолів не знайшли. Вони повернулися до первосвященика й доповіли: ²³«Двері в'язниці були надійно

зачинені, вартів стояли біля дверей. Але відчинивши двері, ми побачили, що всередині немає нікого».

²⁴Коли начальник варті й верховні священики почули цей звіт, вони були збентежені й дивувалися, що б то могло трапитися. ²⁵А тут їм доповідають: «Люди, яких ви були кинули до в'язниці, стоять зараз у храмі й навчають людей!» ²⁶То начальник узяв з собою воїнів, пішов до храму й привів апостолів. Але силу вони не могли застосувати, бо розуміли, що люди можуть закидати їх камінням.

²⁷І от апостоли постали перед Синедріоном. Первосвященик промовив до них: ²⁸«Ми вам суворо наказували не проповідувати цим іменем. І все одно ви заповнили весь Єрусалим своїм ученням. Та ще й прагнете звалити на нас вину за смерть цього Чоловіка!»

²⁹Петро й інші апостоли відповіли: «Ми мусимо слухатися Бога більше, ніж людей. ³⁰Бог наших батьків воскресив Ісуса з мертвих. Того Ісуса, Якого ви стратили розп'яттям на хресті. ³¹Господь підніс Його до Себе, посадив по праву руку від Себе, як Князя й Спасителя. Тож він може дати народу ізраїльському покаєння і прощення гріхів. ³²І ми є свідками цих подій. Їх підтверджує і Святий Дух, якого Бог дав тим, хто слухається Його».

³³Почувши таку відповідь, члени Синедріону розлютилися. Вони ладні були вбити апостолів. ³⁴Але в Синедріоні був один чоловік, якого звали Гамалііл. Він був учителем Закону. Його дуже поважали всі люди. Він підвівся й наказав на хвилину вивести людей. ³⁵Потім звернувся до Синедріону: «Мужі ізраїльські, добре обміркуйте те, що ви збираєтеся зробити з цими людьми. ³⁶Колись з'явився був Тевда¹ і видавав себе за когось великого. До нього тоді приєдналося близько чотирьохсот послідовників. Тевду було вбито. І послідовники його розійшлися, й це ні до чого не привело. ³⁷Після нього під час перепису населення прийшов з Галилеї Юда. І чимало людей пішло за ним. Його теж було вбито. А всі послідовники його порозбігалися.

¹Тевда був оголосив себе Месією, Божим посланцем. За наказом римського прокуратора (намісника) йому стяли голову.

³⁸Тож і зараз, кажу вам, стороніться цих людей. Залиште їх. Бо якщо справа їхня йде від людей, вона провалиться. ³⁹А якщо це від Бога, то все одно Його не зупините. Тільки виявиться, що ви воюєте проти Бога!»

⁴⁰І члени Синедріону послушалися його. Апостолів знову привели й побили батогами. Потім члени Синедріону наказали їм не говорити більше від імені Ісуса й відпустили їх.

⁴¹Апостоли залишили Синедріон, радіючи з того, що сподобились зазнати страждань і зневаги заради імені Ісуса. ⁴²І кожен день у храмі та йдучи з оселі в оселю вони навчали людей і проповідували Благовість, що Ісус і є Христом.

Обрання сімох чоловіків для особливої праці

БТими днями кількість Ісусових послідовників дедалі зростала. Але дехто з юдеїв, що розмовляли грецькою мовою, були невдоволені іншими юдеями. Мовляв, їхніх удів ображають при розподілі щоденної частки харчів. ²Дванадцять апостолів зібрали разом громаду послідовників і сказали: «Це не добре, що ми залишаємо служіння слову Божому заради керування розподілом харчів. ³Тож, браття, оберіть з-поміж себе сімох мужів з доброю славою, сповнених Духа Святого і мудрості. Ми їх призначимо відповідати за ці справи. ⁴А самі присвяtimo себе молитві й служінню Слову».

⁵Ця пропозиція задовольнила всю громаду. Вони обрали Степана (чоловіка, сповненого віри і Духа Святого), а також Пилипа¹, Прохора, Никанора, Тимона, Пармена і Миколу з Антіохії, який раніше був навернений у юдейську віру. ⁶Цих людей назвали апостолами, і ті, помолившись, поклали руки на них.

⁷Отже, Слово Боже поширювалося. Кількість послідовників у Єрусалимі дуже зросла. Навіть багато юдейських священиків підкорилося новій вірі.

¹**Пилип** Йдеться не про апостола Пилипа, а про іншого чоловіка з таким же іменем.

Степан перед Синедріоном

⁸Степан був чоловіком, сповненим благодаті й сили. Він чинив великі дива й чудесні знамення між людьми. ⁹А дехто з синагоги лібертинів² виступив проти нього. То були юдеї з Кириної та Александрії, а також із Силикії та Азії. Ті лібертини почали сперечатися зі Степаном, ¹⁰але вони не могли протистояти ні мудрості, ні Духові Святому, з якими він говорив.

¹¹Тоді вони декого підкупили, щоб ті люди сказали: «Ми чули, як Степан богохульствував на Мойсея і Бога». ¹²Тим вони підбурили народ, старійшин і книжників. Ті виступили проти Степана, схопили його й привели до Синедріону. ¹³І було також приведено лжесвідків, які сказали: «Цей чоловік без кінця говорить проти цього святого місця і Закону. ¹⁴Бо ми чули, як він казав, що цей Ісус із Назарета зруйнує храм і змінить наші звичаї, які Мойсей передав нам».

¹⁵Усі, хто були в Синедріоні, пильно подивилися на Степана й побачили, що обличчя в нього, як у ангела.

Степанова промова в Синедріоні

7Первосвященик запитав Степана: «Це правда?» ²Степан відповів: «Брати й батьки, послухайте мене! Бог слави явився прабадькові нашому Аврааму, коли той іще був у Месопотамії. Це сталося до того, як Авраам оселився в Гарані. Бог сказав йому:

³ «Полиш свою країну і свою родину,
й рушай до землі,
яку Я вкажу тобі».

Буття 12:1

⁴То Авраам залишив землю Халдейську й оселився в Гарані. Після смерті Авраамового батька Бог змусив Авраама переселитися в цю землю, де ви живете зараз. ⁵Бог не дав йому тут ніякої спадщини, ані стопи землі. Але Він обіцяв дати цю землю у володіння Авраамові та його нащадкам. Хоч на той час Авраам іще не мав дітей.

⁶Ось що Бог сказав йому:

«Діти твої будуть чужинцями
в незнайомій країні.

²**Лібертини** колишні раби.

Люди землі тієї поневолять дітей твоїх і знущатимуться з них протягом чотирьох століть.

⁷ І Я покараю той народ, що порабує дітей твоїх».

Буття 15:13-14

І ще сказав Бог: «І зрештою вони вийдуть із землі тієї, і вони поклоняться Мені на цій землі».

⁸І дав Бог Авраамові заповіт про обрізання¹. Згодом Авраам став батьком Ісаака. І на восьмий день після народження хлопчика батько зробив йому обрізання. Ісаак дав життя Якову, а Яків став батьком дванадцятьох патріархів². ⁹Патріархи заздрили Йосипу. І вони продали його в рабство в Єгипет. Але Бог був з Йосипом. ¹⁰Господь рятував його від усіх негараздів. Він дав Йосипові мудрість і навчив, як здобути прихильність фараона, єгипетського царя. І фараон зробив його правителем усього Єгипту й усього царського господарства.

¹¹Потім настав був голод у всьому Єгипті та Ханаані. Він приніс страшні страждання. Наші прабабки не могли знайти їжі. ¹²Але до Якова дійшли чутки, що в Єгипті можна придбати зерно. І він послав туди синів своїх, наших прашурів. Це була їхня перша подорож до Єгипту. ¹³А коли вони прибули до Єгипту вдруге, Йосип відкрився їм, що він — їхній брат. Тоді ж і фараон взяв про Йосипову родину.

¹⁴Тож Йосип послав по свого батька Якова та всю його родину — всього сімдесят п'ять чоловік. ¹⁵І Яків прибув до Єгипту. Саме там він і наші прабабки померли. ¹⁶Тіла їхні перенесли в Сихем і там поховали в склепі, що його Авраам придбав за срібло в синів Гамора в Сихемі.

Степанова промова в Синедріоні

¹⁷З наближенням часу, коли мала збутися Божа обітниця Аврааму, кількість наших людей у Єгипті дуже зростала. ¹⁸Зрештою до влади над Єгиптом прийшов інший цар,

¹Обрізання Кожному єврейському хлопчику обрізали крайню плоть. Це робилося на знак договору між Господом і Авраамом.

²Ісаак ... патріархів Йдеться про предків дванадцятьох єврейських племен.

який не знав Йосипа. ¹⁹Він підступно повівся з нашим народом, був жорстокий до наших прашурів. Він змушував їх кидати своїх немовлят напризволяще, щоб ті вмирали³.

²⁰У той час народився Мойсей, і він був любий Богу. Три місяці він ріс у батьківському домі. ²¹Коли ж вони його викинули, його забрала до себе фараонова дочка. Вона виростила його як свого сина. ²²Мойсей був навчений усієї мудрості єгиптян. І він був дужий у своїх словах і вчинках. ²³Коли йому сповнилося сорок років, він вирішив відвідати своїх братів-ізраїльтян. ²⁴А коли побачив Мойсей, як знущаються з одного з них, він захистив скривдженого, помстився за нього.

²⁵Мойсей думав, брати його зрозуміють, що Бог використовував його для їх визволення. Але євреї не розуміли того.

²⁶Наступного дня Мойсей прийшов до них. А вони саме билися між собою. Мойсей намагався помирити їх. Він сказав: «Люди, ви ж брати! Навіщо кривдите одне одного!»

²⁷Але чоловік, що кривдив іншого, відштовхнув Мойсея зі словами: «Хто тебе поставив над нами правителем і суддею? ²⁸Чи ти й мене хочеш убити, як убив вчора того єгиптянина?»

²⁹Почувши ці слова, Мойсей втік. Пішов він до землі Мидійської і там оселився чужоземцем. Там у нього народилося двоє синів.

Мойсей виводить ізраїльтян з Єгипту

³⁰Через сорок років явився Мойсею ангел у полум'ї палаючого куща. То було в пустелі, біля гори Синай. ³¹Побачивши це знамення, Мойсей був вражений. А як підійшов ближче, щоб краще роздивитися, то почув голос Господа:

³² «Я Бог твоїх прашурів,
Бог Авраама, Ісаака та Якова!»

Вихід 3:6

Мойсей тремтів від страху й не наважувався підвести очі.

³³А Господь сказав йому:

³Він був ... живими Вихід 2:15-22.

«Зніми сандалії з ніг своїх, бо місце,
на якому ти стоїш, — свята земля.
³⁴ Я подивився й побачив переслідування
Мого народу в Єгипті.
Я чув стогін Мого народу.
І Я зійшов, щоб звільнити його.
Вирушай!
Я посилаю тебе до Єгипту».
Вихід 3:5, 7-8, 10

³⁵Це був той самий Мойсей, якого люди
були відштовхнули зі словами: «Хто тебе
поставив над нами правителем і суддею?» І
через ангела, що явився Мойсею у полум'ї
палаючого куща, Бог послав його бути
вождем і визволителем.

³⁶Мойсей вивів народ ізраїльський з
Єгипту. Сорок років він вів людей, творячи
чудеса й показуючи знамення в Єгипті, біля
Червоного моря, в пустелі. ³⁷Це ж він
сказав синам Ізраїлю:

«Бог пошле вам пророка такого, як я,
вибравши Його з-поміж вашого
народу».

Повторення Закону 18:15

³⁸Це ж він був на зборах у пустелі з
нашими прабатьками і з ангелом, який
говорив з ним на горі Синай. Це він дістав
живі слова, щоб принести їх нам.

³⁹Та наші предки відмовилися слухати
його. Навпаки, вони відштовхнули його й
повернулися серцем своїм до Єгипту. ⁴⁰Вони
сказали Ааронові:

«Зроби нам якихось богів,
щоб вели нас.
Бо ми не знаємо,
що сталося з тим Мойсеєм,
що вивів нас з Єгипту».

Вихід 32:1

⁴¹У ті часи люди Ізраїлю творили зобра-
ження тільця і приносили цьому бовванові
офіру. Вони раділи з того, що зробили
своїми руками!

⁴²Але Бог відвернувся від них. Він дав їм
можливість поклонятися небесному війську.
Як це сказано в книзі пророчій:

«Сорок років в пустелі не приносили ви
Мені забиту худобу та офіри,
о роде Ізраїлю!

⁴³ Ви несли з собою намет Молоха
і зірку свого бога Рефана,
бовванів для поклоніння.
Вишлю Я вас геть,
аж за Вавілон».

Амос 5:25-27

⁴⁴Наші прашури мали з собою в пустелі
намет свідництва. Він був зроблений, як Бог
наказав Мойсею за тим зразком, який той
бачив. ⁴⁵Одержавши цей намет, наші
прашури принесли його з собою, коли Ісус¹
повів їх захопити землю інших народів,
яких Бог виганяв, коли наші прашури
наступали. Святий намет лишався з ними аж
до часів Давидових.

⁴⁶Бог був милостивий до Давида. І той
попросив дозволити йому звести оселю
Богові Якова. ⁴⁷Але то вже Соломон
збудував храм Божий. ⁴⁸Втім, Всевишній не
живе в будинках, зведених руками людськи-
ми. Як казав пророк:

«Небо — Мій престол, —
сказав Господь. —

⁴⁹ І земля — то мій підніжок.
Який же дім зведете ви для Мене? —
спитав Господь. —
Де є те місце, щоби Я спочив?

⁵⁰ Та чи ж не Я все це створив?»

Ісаїя 66:1-2

⁵¹О впертий люде з поганськими серцями,
з поганським слухом! Ви завжди опираєтесь
Духові Святому. Ви такі ж, як ваші
прашури. ⁵²Чи був хоч один пророк, якого б
ваші предки не переслідували? Вони
повбивали навіть тих, хто провіщав прихід
Праведного. А тепер і Його ви зрадили і
вбили. ⁵³Ви ж ті, хто прийняв від ангелів
Закон, але не став його дотримуватися».

Убивство Степана

⁵⁴Почувши це, вожді юдейські були
розлучені, вони скреготіли зубами на
Степана. ⁵⁵Але він, сповнений Духа Святого,
підвів очі до неба й побачив Божу славу й
Ісуса, що стояв по праву руку від Бога. ⁵⁶І
сказав Степан: «Послухайте! Я бачу, як

¹Ісус Йдеться про Ісуса Навина, Мойсесового помічника
й учня.

розкрилися небеса. Я бачу Сина Людського. Він стоїть по праву руку від Бога».

⁵⁷⁻⁵⁸У відповідь на ці слова вони закричали й позатуляли вуха. Потім усі разом кинулися на Степана, витягли його за місто й почали закидувати камінням. А свідки поклали плащі свої до ніг юнака, якого звали Савлом. ⁵⁹Вони закидали Степана камінням, а він молився при тому: «Господи Ісусе, прийми мій дух». ⁶⁰А потім він упав на коліна й голосно скрикнув: «Господи, не зараховуй їм цей гріх». По цьому слові Степан помер.

Переслідування перших християн

8Юнак Савл погодився, що вбивство Степана було справедливим.

Того дня почалися великі переслідування Єрусалимської церкви. Всіх віруючих, крім апостолів, було розігнано по всій Юдеї і Самарії. ²Кілька побожних чоловіків поховали Степана й гірко тужили за ним. ³Савл почав знищувати церкву. Він ходив від дому до дому, витягав чоловіків і жінок і кидав їх до в'язниці.

Пилип у Самарії

⁴А ті віруючі, яких вигнали з Єрусалима, пішли по всіх усядах, розповідаючи людям Благовість. ⁵Пилип подався до міста Самарії і проповідував самаритянам про Христа. ⁶Коли юрби людей уважно слухали його й бачили ті чудесні знамення, що він чинив, вони глибоко переймалися тим, про що він говорив. ⁷Нечисті духи з гучним криком виходили з людей, що були ними одержимі. Багатьох немічних і кульгавих зцілив Пилип. ⁸Велика радість охопила все місто.

Симон-ворожбит

⁹Був там собі чоловік на ймення Симон. До приходу Пилипа він займався ворожбитством і вражав самаритян своїми чудесами. Він домагався, щоб його вважали великим. ¹⁰Всі люди — від найменшого до найбільшого — прислухалися до нього й казали: «Цей чоловік — то Сила Божа, що її називають Великою Силою». ¹¹До нього прислухалися, оскільки впродовж довгого часу він вражав усіх своїм ворожбитством.

¹²Та коли Пилип проголосив їм Благовість про Царство Боже й ім'я Ісуса Христа, вони повірили Пилипові й прийняли хрещення —

як чоловіки, так і жінки. ¹³І сам Симон повірив. І коли він охрестився, то лишився при Пилипові. І тепер уже Симона вражали великі знамення й чудеса, які відбувалися в нього на очах.

¹⁴Коли апостоли в Єрусалимі почули, що Самарія прийняла послання Боже, вони послали туди Петра та Іоана. ¹⁵Прибувши, Петро й Іоан молилися за самарійських віруючих, щоб вони отримали Дух Святий. ¹⁶Адже поки що він ні на кого з них не пролився. Вони ще тільки-но охрестилися ім'ям Господа Ісуса.

¹⁷Тож Петро й Іоан поклали руки на них, і вони отримали Дух Святий. ¹⁸Коли Симон побачив, що Дух Святий пролився на людей від покладання рук апостолів, він почав пропонувати апостолам гроші. ¹⁹Він просив: «Дайте мені цю силу, щоб кожен, на кого я покладу руки, міг сповнитися Духа Святого».

²⁰Петро сказав йому: «А бодай би пропали ті гроші разом з тобою, бо ти думав за гроші придбати Дар Божий. ²¹У цій справі немає твоєї частки, бо серце твоє перед Богом не праведне. ²²То покайся в цьому своєму гріху й молися Господу. Можливо, Він простить тобі цю лиху думку, що спала тобі на розум. ²³Бо я бачу, що ти повен гіркоти. Ти перебуваєш у полоні гріха». ²⁴І Симон відповів: «Молися й ти Господу за мене, щоб не впали на мене ті кари, про які ти сказав».

²⁵Апостоли Петро й Іоан розповіли самаритянам про Ісусові діяння, свідками яких вони стали. Вони донесли до людей Слово Господа. І потім повернулися до Єрусалима. По дорозі вони проповідували Благовість в багатьох самаритянських селах.

Хрещення ефіопського вельможі

²⁶Явився до Пилипа ангел Господній і сказав: «Збирайся й рушай на південь, на дорогу, що веде з Єрусалима до Гази» (та дорога пролягала через пустелю).

²⁷Пилип зібрався й вирушив. Там був один ефіопець, євнух. Він був вельможею Кандакії, цариці ефіопської. Він наглядав за всією її скарбницею. Ефіопець ходив поклонитися до Єрусалима. ²⁸Тепер, повертаючись додому, він сидів у своїй колісниці й читав книгу пророка Ісаї.

²⁹Дух Святий сказав Пилипові: «Йди до тієї колісниці й лишайся біля неї». ³⁰Наблизившись до колісниці, Пилип почув, що вельможа читає пророка Ісаю. Пилип запитав його: «Чи розумієш ти те, що читаєш?» ³¹Той відповів: «Як можу я розуміти, якщо ніхто не пояснює мені цього?» І він запросив Пилипа піднятися й сісти поруч із ним.

³²Вельможа саме читав таке місце:

«Його вели, як вівцю на заклання.
І як ягня, що німус перед стригалем,
Так і Він не розтулив своїх уст.

³³ Принижений, Він був позбавлений
справедливості.

Хто розповість колись про Його
нащадків?
Адже життя Його вирвано з землі».

Ісаї 53:7-8

³⁴Вельможа спитав Пилипа: «Скажи мені, будь ласка, про кого говорить пророк? Це він про себе, чи про когось іншого?» ³⁵І Пилип заговорив. Він почав з цих слів розповів свнуху Благовість про Ісуса.

³⁶Дорога вела їх униз і привела до води. Вельможа сказав: «Поглянь! Тут є вода! Чом би мені не похреститися?»¹

³⁸Вельможа наказав візникові зупинитися. Вони вдвох — Пилип і вельможа — спустилися до води, й Пилип охрестив його. ³⁹А коли виходили з води, Дух Господа забрав Пилипа, і вельможа більше його не бачив. Він рушив далі, сповнений радості.

⁴⁰А Пилип опинився в місті Азоті. Він пішов по всіх містах, проповідуючи Благовість, аж доки не прибув до Кесарії.

Навернення Савла

⁹¹⁻²Тим часом Савл був смертельною загрозою учням Господа учням вбивством. Він пішов до первосвященника й попросив у того листи до синагог міста Дамаска. Він хотів, щоб у цих листах йому було дано повноваження: якщо він знайде там послідовників Пути² — все одно

чоловіків чи жінок, — щоб він міг схопити їх і доставити до Єрусалима.

³Коли він уже наближався до Дамаска, несподівано світло з небес спалахнуло навколо нього. ⁴Савл упав на землю. Він почув голос, що звернувся до нього: «Савле, Савле, навіщо ти переслідуєш Мене?» ⁵Савл запитав: «Хто ти, Господи?» І голос відповів: «Я Ісус, якого ти переслідуєш. ⁶Але встань і йди до міста. Там буде тобі сказано, що робити».

⁷Люди, які подорожували разом із Савлом, стояли мовчки. Вони чули голос, але не бачили нікого. ⁸Савл підвівся з землі. Та коли він розплющив очі, то нічого не побачив. Супутники взяли його за руку й повели в Дамаск. ⁹Три дні він нічого не бачив, нічого не їв і не пив.

Савл і Ананій

¹⁰У Дамаску мешкав учень Ісуса на ймення Ананія. Господь сказав йому у з'яві: «Ананіє!» Він відповів: «Я тут, Господи!» ¹¹Господь сказав йому: «Збирайся й рушай на вулицю, що зветься Прямою. Там у домі Юди запитай чоловіка з міста Тарс. Його звуть Савл. Він саме молиться. ¹²Йому була з'ява, й він бачив, що до нього прийшов чоловік на ймення Ананія і поклав на нього руки, щоб він знову прозрів».

¹³Ананія відповів: «Господи, я від багатьох чув про цього чоловіка, про все те лихо, що він заподіяв Твоїм святим у Єрусалимі. ¹⁴І сюди він з'явився, наділений владою від головних первосвящеників схопити всіх, хто вірить у Тебе».

¹⁵Але Господь сказав йому: «Іди! Бо цей чоловік — обране Мною знаряддя, щоб донести ім'я Моє до поганів і царів, та й до людей ізраїльських. ¹⁶Я Сам маю показати йому все, що він мусить вистраждати в ім'я Моє».

¹⁷Тож Ананія вирушив і прийшов у той дім. Він поклав руки на Савла й промовив: «Брате Савле, Господь послав мене, Ісус, що явився тобі по дорозі сюди, щоб ти знову побачив і сповнився Духа Святого». ¹⁸І тієї ж миті неначе луска впала з Савлових очей, і він знову прозрів. Він устав і охрестився. ¹⁹Потім, попоївши, Савл відновив сили. І ще декілька днів він перебував у Дамаску з Ісусовими учнями.

¹Вірш 36 Деякі пізніші списки книги Діяння апостолів наводять вірш 37: «Пилип відповів: «Якщо ти віриш усім своїм серцем, то можеш похреститися». Вельможа сказав: «Я вірю, що Ісус Христос — Син Божий».

²Путь Християнський рух називався «Путь».

Савл проповідує в Дамаску

²⁰Савл вирушив до синагоги й почав проповідувати про Ісуса. Він казав: «Це Син Божий». ²¹Всі, хто чули його, дуже дивувалися й перепитували: «Чи це не той самий чоловік, що намагався знищити в Єрусалимі всіх, хто вірить у це ім'я? Чи не для того він прибув сюди, щоб схопити віруючих і привести до головних священиків?» ²²А Савл дедалі більше набирив сили і вражав юдеїв, що жили в Дамаску, доводячи, що Ісус і є Христос.

²³Минуло кілька днів, і юдеї змовилися вбити Савла. ²⁴Але їхні плани стали Савлові відомі. День і ніч стежили вони за міською брамою, щоб убити його. ²⁵Але Савлові учні вивели його вночі й спустили його в кошику через отвір у міський стіні.

Савл у Єрусалимі

²⁶Повернувшись до Єрусалима, Савл спробував пристати до віруючих, та вони лякалися його. Ніхто не вірив, що він став Ісусовим учнем. ²⁷Але Варнава узяв його й відвів до апостолів. Він розповів, як Савл бачив Господа на дорозі, і як Господь говорив до нього, і як він у Дамаску відважно проповідував в ім'я Ісуса. ²⁸І Савл залишився з апостолами, й вільно ходив з ними Єрусалимом, і відважно проповідував ім'я Господа. ²⁹Він розмовляв і сперечався й з юдеями, що говорили грецькою мовою, але ті намірялися вбити його. ³⁰Коли браття довідалися про це, то відвели Савла до Кесарії, а звідти відіслали до Тарса.

Зцілення Енея

³¹В Юдеї, Галилеї та Самарії настали для Церкви мирні часи. Церква зміцніла і виросла чисельно. Віруючі жили в пошані до Господа і були втішені Духом Святим. ³²Мандруючи з міста до міста, Петро завітав до святих, що мешкали в Лидді. ³³Там він знайшов чоловіка, якого звали Еней. Той уже вісім років був немічний і прикутий до ліжка. ³⁴Петро сказав йому: «Енею, Ісус Христос зцілює тебе. Підведись і сам постели собі ліжко». І той негайно підвівся.

³⁵І всі мешканці Лидди й Сарона бачили його й навернулися до Господа.

Зцілення Тавіти

³⁶В Йоппії жила Ісусова послідовниця Тавіта. Вона завжди була готова на добрі справи й завжди давала бідним гроші. ³⁷Якраз у ті дні вона захворіла й померла. Тіло її обмили й поклали в горішній кімнаті.

³⁸Лидда була біля Йоппії. Коли Ісусові послідовники в Йоппії почули, що Петро перебуває в Лидді, вони послали до нього двох чоловіків з проханням: «Прийди до нас, будь ласка, негайно». ³⁹Петро зібрався й вирушив з ними. Коли він прийшов, його відвели до горішньої кімнати. А всі вдови обступили його. Вони плакали й показували йому одяг та інші речі, які Сарна зробила своїми руками, коли ще була з ними.

⁴⁰Петро вислав їх із кімнати, а сам став на коліна й почав молитися. Потім, повернувшись до тіла, промовив: «Тавіто, встань». Вона розплющила очі й, побачивши Петра, сіла. ⁴¹Петро подав їй руку й допоміг встати на ноги. Слідом за тим він покликав учнів та вдів і показав їм, що Тавіта жива.

⁴²Це стало відомо по всій Йоппії, тож багато людей повірило у Господа. ⁴³Петро залишився в Йоппії на багато днів в одного кожум'яки на ім'я Симон.

Навернення Корнилія

10 У Кесарії жив собі чоловік на ймення Корнилій. Він був центуріоном¹ у так званому Італійському полку. ²Він був побожним і богобоязним чоловіком, як і вся його родина. Він щедро давав бідним і завжди молився Богу. ³Якось о третій половині Корнилію була з'ява. Він виразно побачив ангела Божого, який ввійшов до нього й покликав: «Корнилію!» ⁴Корнилій зі страхом подивився на нього й запитав: «Що це, Господи?» Ангел відповів: «Твої молитви й подаяння бідним стали відомі Богу, Він пам'ятає про тебе. ⁵Зараз пошли когось до Йоппії, хай приведуть сюди чоловіка на ймення Симон. Його ще називають Петром. ⁶Він зупинився у кожум'яки Симона, будинок якого стоїть біля моря».

⁷Коли ангел, з яким він розмовляв, зник, Корнилій покликав двох слуг і одного побожного воїна з числа своїх підлеглих.

¹**Центуріон** — командир центурії, підрозділу в римському війську.

⁸Він розповів їм про все, що сталося, й послав їх до Йопії.

⁹Наступного дня, коли вони були в дорозі й уже наближалися до міста, Петро піднявся на дах будинку помолитися. ¹⁰То було опівдні. Він відчув, що зголоднів, і схотів їсти. І поки Петрові готували обід, йому була з'ява. ¹¹Він побачив, як небеса розверзлися й щось подібне до великого простирадла, яке хтось тримає за чотири ріжки, злетіло додолу. ¹²А на ньому були різноманітні тварини й гади земні, а також птахи небесні.

¹³І голос долинув до нього: «Встань, Петре. Вбий і їж!» ¹⁴Петро відповів: «Звісно, ні, Господи! Я ніколи не їв нічого брудного або нечистого». ¹⁵І вдруге пролунав голос: «Не вважай нечистим те, що очищене Богом». ¹⁶І так тричі голос пропонував Петрові. І тричі Петро відмовлявся. А потім раптом усе зникло, знову піднялося на небо.

¹⁷Петро був збентежений, гадаючи, що б усе це могло означати. Аж тут надійшли люди, яких послав Корнилій. Вони запитали, де Симонова оселя, й тепер уже стояли біля воріт. ¹⁸Прибульці голосно запитали, чи гостює в цьому домі чоловік на ймення Симон, якого ще називають Петро.

¹⁹Тим часом Петро все ще розмірковував про з'яву, що йому була. І тут Дух Святий сказав йому: «Послухай! Троє чоловіків шукають тебе. ²⁰То вставай і зійди вниз, і рушай з ними без зволікань, бо то Я послав їх».

²¹Петро зійшов униз і сказав прибульцям: «Я саме той, кого ви шукаєте. Що привело вас?» ²²Вони відповіли: «Нас послав центуріон Корнилій. Він чоловік праведний і богобоязний. Весь люд юдейський його поважає. Ангел святий звелів йому запросити тебе до його оселі й послухати твоє слово». ²³Петро запросив їх зайти й відпочити. Наступного дня він зібрався й вирушив. Разом з ними пішло й кілька віруючих з Йопії. ²⁴І через день вони прибули до Кесарії. Корнилій чекав їх. Він покликав своїх родичів і найближчих друзів.

²⁵Коли Петро ввійшов, Корнилій зустрів його, впав на коліна й поклонився йому. ²⁶Але Петро підвів його й промовив: «Підведися! Сам я лише людина». ²⁷Ска-

завши так, Петро ступив у дім і побачив, що там зібралося багато народу.

²⁸Він сказав їм: «Ви знаєте, що Закон забороняє юдеям мати справу з чужоземцями або приходити до них у гості. Але Бог навчив мене, що не можна жодну людину вважати поганою чи нечистою. ²⁹Тож коли Корнилій запросив мене, я прийшов без будь-яких заперечень. Через те я питаю: навіщо ви посилали по мене?»

³⁰Корнилій відповів: «Чотири дні тому в такий самий час — о третій пополудні — я молився в своєму домі. Аж раптом переді мною виник чоловік у сяйливому вбранні. ³¹Він сказав: «Корнилію, твоя молитва почута, Бог пам'ятає про твої дарунки бідним. ³²То пошли людей до Йопії і запроси Симона, якого ще звуть Петром, прийти до тебе. Він зупинився в домі Симона-кожум'яки біля моря». ³³Отож я відразу послав по тебе. І ти був такий люб'язний, що погодився прийти. І всі ми тут зараз перед Богом, щоб почути, що Господь велів тобі сказати нам».

Петрова промова у Корнилія

³⁴І Петро почав говорити: «Тепер я ясно бачу, що Бог неупереджений. ³⁵В кожному народі людина, яка шанує Бога й робить те, що правильно, прийнята Богом. ³⁶Ось Слово, яке Він послав народові ізраїльському, проголосивши Благовість миру через Ісуса Христа — Він Господь усіх народів. ³⁷Ви знаєте про те, що трапилось по Юдеї. Воно почалося в Галилеї після того, як Іоан проповідував людям про хрещення. ³⁸Ви знаєте про Ісуса з Назарета, як Бог помазав Його Духом Святим і владою. Ісус мандрував по містах і творив добро, і зціляв одержимих нечистим, оскільки Бог був з Ним. ³⁹Ми свідки всього, що Він чинив у країні юдеїв і в Єрусалимі.

⁴⁰Вони вбили Його, розп'явши на дерев'яному хресті. Але на третій день Бог воскресив Його. І з Божої волі Він явився людям. ⁴¹Не всім людям, а лише свідкам, яких Бог вибрав заздалегідь — нам, хто їв і пив із Ним разом після Його воскресіння з мертвих. ⁴²І Він наказав нам проповідувати й свідчити людям, що це Його Бог призначив суддею над живими й мертвими. ⁴³Всі пророки свідчать про Нього. Вони кажуть, що кожен, хто вірить у Нього, одержує прощення гріхів в Його ім'я».

Хрещення поган

⁴⁴Поки Петро все це говорив, Святий Дух зійшов на всіх, хто слухав його. ⁴⁵Юдейські віруючі, що прийшли разом з Петром, були вражені з того, що дар Духа Святого пролився й на поган. ⁴⁶Вони чули, як погани говорили різними мовами й славили Бога. Тоді Петро сказав: ⁴⁷«Чи може хтось заборонити цим людям бути хрещеними водою? Адже на них зійшов Дух Святий так само, як і на нас».

⁴⁸І Петро наказав їм охреститися в ім'я Ісуса Христа. Потім вони попросили Петра залишитися з ними на кілька днів.

Повернення Петра до Єрусалима

11 Апостоли й браття по всій Юдеї довідалися, що поганам також було дароване Слово Боже. ²Тож як Петро повернувся до Єрусалима, обрізані віруючі дорікали йому. ³Вони казали: «Ти заходив до осель необрізаних і обідав з ними!» ⁴Петро їм докладно пояснив, як усе було: ⁵«Я був у місті Йопії, молився, і в цей час мені була з'ява. Я побачив щось на зразок великого простирадла, яке спускалося з небес, підтримуване з чотирьох кутів. Воно спустилося до мене. ⁶Я пильно придивився й побачив там чотириногих земних тварин, диких звірів, гадів, птахів небесних. ⁷Потім я почув голос, який промовив: «Встань, Петре. Вбий і їж». ⁸Але я відповів: «Звісно, ні, Господи! Бо нічого брудного чи нечистого не брав в рот». ⁹Голос з Небес промовив вдруге: «Не називай поганим те, що Бог зробив чистим». ¹⁰Так повторилося тричі. А потім усе знову піднялося на небо.

¹¹Тієї ж миті троє чоловіків під'їхали до дому, де я перебував. Їх послали до мене з Кесарії. ¹²Дух Святий звелів мені йти з ними без зволікань. Ці шестеро братів наших також вирушили зі мною. І ми прийшли до оселі того чоловіка. ¹³Він розповів нам, як він побачив ангела, в своєму домі, і той сказав: «Пошли людей до Йопії, щоб вони привели Симона, якого ще називають Петром. ¹⁴Він принесе тобі Слово, яким ти і всі твої домашні будуть спасенні».

¹⁵І коли я почав говорити, Дух Святий зійшов на всіх присутніх, так само як він спустився на початку на нас. ¹⁶І тут я згадав, що Господь говорив нам: «Іоан хрестив

водою, а ви будете хрещені Духом Святим». ¹⁷Отже, якщо Бог дав їм такий самий дар, як і нам, коли ми повірили в Господа Ісуса Христа, то хто я такий, щоб протистояти Богу?»

¹⁸Почувши ці слова, вони перестали сперечатися і славили Бога зі словами: «То виходить, що Бог навіть поганам дав покаяння, яке веде до вічного життя!»

Перші християни в Антіохії

¹⁹Під час переслідувань віруючих, що почалися після вбивства Степана, багато з них мусили тікати в далекі краї — до Финикії, Кіпру й Антіохії. І там вони проповідували Слово Боже, але тільки юдеям. ²⁰Дехто з цих віруючих походив з Кіпру та Киринії. Коли вони потрапили до Антіохії, то почали проповідувати й грекам, розповідаючи їм Благовість про Господа Ісуса. ²¹І сила Господня була з ними, і багато людей повірило й навернулося до Господа.

²²Чутки про це дійшли й до церкви у Єрусалимі. Й вони послали Варнаву до Антіохії. ²³Прибувши туди, Варнава побачив милість Божу в дії, він був дуже радий. Варнава закликав їх залишатися усім серцем вірними Господу. ²⁴Бо він був добрим чоловіком, сповненим Духа Святого й віри. І чимало людей прилучилося до Господа.

²⁵Звідти Варнава вирушив до Тарса, шукати там Савла. І коли знайшов його, то привів його до Антіохії. ²⁶Цілий рік зустрічалися вони з віруючими й навчали силу-силенну людей. І саме в Антіохії учні були вперше названі християнами.

²⁷Часом приходили з Єрусалима в Антіохію пророки. ²⁸Одного з них звали Агав. Він був встав і, натхнений Духом Святим, прорік великий голодомор по всьому світі. (І таке справді сталося в часи цезаря Клавдія¹). ²⁹Кожен учень вирішив послати скільки міг братам, які жили в Юдеї. ³⁰Вони так і зробили, передавши все з Варнавою та Савлом старійшинам церкви в Юдеї.

¹Клавдій римський імператор, який правив з 41 р. н. е. до 54 р. н. е. Голодомор був приблизно в 45-48 році.

Нові переслідування християн

12Десь у той же час, цар Ірод¹ почав переслідувати декого з тих, хто належав до церкви. ²Він зарубав мечем Якова, Іоанового брата. почав переслідувати декого з тих, хто належав до церкви. ²Він зарубав мечем Якова, Іоанового брата. ³Побачивши, що це схвалюють юдеї, він задумав також заарештувати й Петра. (То було під час свята Прісних Хлібів²).

Ув'язнення апостола Петра

⁴Схопивши Петра, Ірод кинув його до в'язниці. Він передав стерегти його чотирьом четвіркам воїнів. Ірод мав намір після свята влаштувати суд над Петром. ⁵Отже, Петра тримали у в'язниці, а церква ревно молилася Богу за нього. ⁶У ніч перед тим, як Ірод збирався вивести його на суд, Петро спав між двох воїнів, він був скутий двома ланцюгами. Вихід із в'язниці сторожила варта.

Чудесне звільнення апостола Петра

⁷Раптом ангел Господній з'явився перед ним, і світло засяяло в казематі. Ангел штовхнув Петра в бік і збудив його зі словами: «Вставай мерщій!» І кайдани впали з Петрових рук. ⁸Тоді ангел сказав йому: «Вдягнися і взуй сандалії». Петро виконав це. І ангел промовив: «Загорнися в плащ і йди за мною». ⁹Петро вийшов за ним. Петро не знав, що всі ці ангелові дії відбуваються насправді. Він гадав, що то все йому сниться.

¹⁰Проминувши перший і другий пости варти, вони підійшли до залізної брами, що вела в місто. Вона сама собою відчинилася перед ними, й вони вийшли. А коли пройшли одну вулицю, ангел несподівано залишив Петра. ¹¹Тоді Петро отямився й промовив: «Тепер я бачу, що все це правда. Господь послав цього ангела. Він урятував мене від Іродових рук і від усього, що люд юдейський чекав, що зі мною трапиться».

Апостол Петро у Марії

¹²Збагнувши це, Петро вирушив до дому Марії, Іоанової матері (Іоана ще звали

¹Ірод Йдеться про Ірода Агриппу I, онука царя Ірода Великого. Цар Юдеї та Самарії 41-44 р.д.н.е.

²Свято Прісних Хлібів (або Опрісноки) Вихід 12.

Марком). Там зібралося багато людей молитися. ¹³Петро постукав у хвіртку брами, і дівчина-служниця на ймення Рода пішла спитати, хто там. ¹⁴Упізнавши голос Петра, вона, радісна, побігла назад, навіть забувши відчинити браму. Вона вбігла й повідомила, що Петро стоїть біля воріт. ¹⁵Присутні сказали їй: «Ти божевільна!» Та вона наполягала, що каже правду. ¹⁶А Петро все стукав, і коли вони відчинили й побачили його, то були приголомшені.

¹⁷Жестом руки він заспокоїв їх і пояснив, як Господь вивів його з в'язниці. Він сказав: «Розкажіть Якову і братам про це». І залишивши їх, Петро подався до іншого місця. ¹⁸Коли настав день, варта була дуже збентежена. «Що могло статися з Петром?» — питали воїни. ¹⁹Ірод послав шукати Петра, але його не знайшли. Тоді він допитав вартових, віддав їх під суд і наказав стратити. А Петро вирушив з Юдеї до Кесарії і деякий час перебував там.

Смерть Ірода

²⁰Ірод був розгніваний на людей Тира й Сидона, і вони великим гуртом прийшли до нього просити миру, попередньо заручившись підтримкою наближеного Іродового слуги Власта. Вони просили миру, тому що їхня країна отримувала харчі з царської країни. ²¹У призначений день Ірод, вбраний у свої царські шати, сів на престолі й звернувся до них з промовою. ²²Люди вигукнули: «Це голос бога, а не чоловіка!» ²³Раптом ангел Господній вдарив його, бо він не віддав слави Богу. Ірода сточили черви і він помер.

Шириться Слово Господнє

²⁴А Слово Боже ширилося й здобувало все нових прихильників. ²⁵Варнава і Савл завершили свої діяння в Єрусалимі й повернулися до Антиохії. Вони взяли з собою Іоана, якого ще називали Марком.

Перша подорож апостола Павла

13В Антиохії в церкві були деякі пророки й учителі: Варнава, Симеон, якого ще називали Нигером, Луцій з Кириної, Манаєн, який зростає разом з Іродом-тетрархом, та Савл. ²Якось вони служили Господу й постилися, аж Дух

Святий промовив: «Виділіть Мені Варнаву і Савла для справи, на яку Я їх покликав».

³Тож коли апостоли й учителі попустилися й помолилися, вони поклали руки на Варнаву й Савла і вирядили їх у путь. ⁴Послані Духом Святим, вони вирушили до Селевкії, звідки відпливли на Кіпр.

⁵Опинившись у Саламіні, вони проповідували Слово Боже в юдейських синагогах. Їм допомагав Іоан. ⁶Вони перетнули весь острів аж до Пафоса. А там здибали ворожбита і лжепророка, юдея на ймення Вар-Ісус. ⁷Він був при проконсулі¹ Сергії Павлі, чоловікові розумному. Той послав по Варнаву й Савла, бо хотів почути Слово Боже.

⁸Але проти них виступив Елімас-ворожит (так перекладається його ім'я). Він намагався відвернути проконсула від віри. ⁹Тоді Савл, якого також звали Павлом, сповнений Духа Святого, поглянув пильно на Елімаса й сказав: ¹⁰«Ти повен усіляких підступів і лихого лукавства! Ти син диявола! Ти ворог усього доброго! Чи припиниш ти коли-небудь викривляти прямі Господні путі? ¹¹Тож слухай! Рука Господня на тобі. Ти осліпнеш і певний час не бачитимеш сонця». Тієї ж миті глибока темрява накрила Елімасові очі. Він почав крутитися на місці, намагаючись знайти когось, хто повів би його за руку.

¹²Побачивши, що сталося, проконсул повірив і здивувався науці Господній.

Проповідь Павла в Антиохії

¹³Павло з супутниками відпливли з Пафоса й прибули до Перги Памфілійської. Іоан залишив їх і повернувся до Єрусалима. ¹⁴А вони вирушили далі — з Перги до Антиохії Писидійської. У суботу Павло й Варнава прийшли до синагоги й сіли там.

¹⁵Після читання Закону й книг пророків старші синагоги послали до них з такими словами: «Браття, якщо маєте ви слова підтримки до людей, то кажіть, будь ласка».

¹⁶То Павло встав, змахнув рукою і промовив: «Люде ізраїльський і ви, погани, що поклоняються Богу, слухайте. ¹⁷Бог народу ізраїльського обрав наших предків і звеличив їх під час перебування в землях Єгипетських. І Своєю всемогутньою рукою

Він вивів їх із тієї країни. ¹⁸І протягом добрих сорока років Він терпів наш народ у пустелі. ¹⁹Він знищив сім народів у землі Ханаанській. А землі їхні віддав у володіння ізраїльському народові на чотириста п'ятдесят років. ²⁰А після цього Бог дав нашому народові суддів аж до часів пророка Самуїла.

²¹Після цього народ попросив дати царя. Бог дав йому Саула, сина Киша з роду Веніаминавого. Він правив близько сорока років. ²²Після його зміщення Бог підніс Давида, щоб той був їхнім царем. Бог так говорив про нього: «Я знайшов Давида, сина Єсеєвого. Він такий чоловік, який Мені подобається. Він робитиме все, що Я хочу від нього».

²³З його, Давидового, роду Бог, як і обіцяв, привів до Ізраїлю Спасителя Ісуса.

²⁴А ще перед Його приходом Іоан проголосив для всіх людей ізраїльських хрещення покаяння. ²⁵Завершивши свою справу, Іоан сказав: «Ким ви мене вважаєте? Я — не Він. Але є Той, що прийде за мною, то я не гідний навіть розв'язати Його сандалій».

²⁶Браття, сини Авраамового роду, і ви, погани, що поклоняються Богу, це ж до нас звернене те послання про спасіння. ²⁷Мешканці Єрусалима та їхні правителі не впізнали Його. Вони Його засудили. І тим самим справдилися слова пророків, що їх читають щосуботи. ²⁸І хоч вони не могли знайти ніяких підстав для винесення смертного вироку, вони попросили Пилата вбити Ісуса.

²⁹Виконавши все, що було про Нього сказано в Святому Письмі, вони зняли Його з хреста й поклали в могилу. ³⁰Але Бог воскресив Його з мертвих. ³¹І протягом багатьох днів являвся Він тим, хто супроводжував Його в мандрах з Галилеї до Єрусалима. І сьогодні вони — Його свідки людям. ^{32–33}І ми оповідаємо вам Благовість: те, що Бог обіцяв нашим предкам, Він здійснив для нас, їхніх дітей, воскресивши Ісуса з мертвих, як було написано в другому Псалмі:

«Ти Мій Син;
Я сьогодні Тебе породив».

Псалми 2:7

¹Проконсул римський намісник у провінції.

³⁴І як оживив Бог Його з мертвих, щоб Він ніколи не повернувся у тлін, то сказав так:

«Я дам вам святе й вірне благословіння,
що Давидові обіцяв».

Ісаїя 55:3

³⁵Також і в іншому місці Він сказав:

«Ти не даси Своєму Святому
зазнати тління».

Псалми 15:10

³⁶Адже Давид служив волі Божій свого часу, а потім він помер, і був похований зі своїми предками, й зазнав тління. ³⁷А той, кого Бог воскресив із мертвих, тління не зазнав.

^{38–39}Тож, браття, ви мусите знати, що через Нього дано вам прощення гріхів. І через Нього кожен, хто вірить, буде виправданий від усього, від чого не міг виправдатися через Закон Мойсея. ⁴⁰Отже, пильнуйте, щоб із вами не сталося того, про що писали пророки:

⁴¹ «Дивіться, ви, пихаті,
дивуйтеся і гиньте,
бо в ваші дні таке Я роблю,
у що ви ніколи не повірите,
навіть якби вам хтось розповів».

Авакум 1:5

⁴²Коли Павло й Варнава йшли з синагоги, люди почали просити їх, щоб наступної суботи вони знову прийшли й розповіли їм більше про все це. ⁴³А коли з синагоги всі розійшлися, то чимало юдеїв і побожних нововернутих у юдаїзм подалися за Павлом і Варнавою. А ті все розмовляли з ними й переконували їх залишатися з вірою в Божу милість.

⁴⁴Наступної суботи мало не все місто зійшлося послухати Слово Господа. ⁴⁵Коли юдеї побачили юмиська людей, серця їхні сповнилися ревності. Вони почали сперечатися з Павлом і ображати його.

⁴⁶А Павло та Варнава відважно промовляли: «Так було необхідно, щоб Слово Боже спершу було звернене до вас. Але ж ви відштовхнули його, ви вирішили, що не гідні вічного життя. То ми й звертаємося до поган. ⁴⁷Так наказував нам Господь:

«Я зробив Тебе світлом для поган,
щоб Ти міг нести спасіння у всі кінці
землі».

Ісаїя 49:6

⁴⁸Почувши це, погани зраділи. Вони славили послання Господнє. І ті, кому було призначене життя вічне, повірили. ⁴⁹Слово Господнє розходилося по всіх навколишніх землях. ⁵⁰Юдеї підбурили впливових побожних жінок і найважливіших людей міста, а ті почали переслідування проти Павла та Варнави. І вони вигнали їх з цих земель. ⁵¹Павло та Варнава обтрусили порошок зі своїх ніг проти цих людей¹ і вирушили в Іконію. ⁵²А учні сповнилися втіхи й Духа Святого.

Павло й Варнава тікають до Листри

14 Так само і в Іконії Павло та Варнава пішли до синагоги юдеїв. І говорили там так, що величезна кількість як юдеїв, так і поган, стали віруючими. ²Але юдеї, котрі не повірили, почали підбурювати поган. Вони викликали в тих лихих почуття до братів. ³Павло й Варнава довго лишалися там. Вони відважно проповідували в ім'я Господа. А Він підтверджував послання милості Своєї, допомагаючи Павлу та Варнаві творити дивовижні знамення й чудеса.

⁴Люди в місті розділилися. Одні підтримували юдеїв, інші — апостолів. ⁵Погани та юдеї на чолі зі своїми вождями, намагалися зневажити й побити камінням Павла та Варнаву. ^{6–7}Довідавшись про це, Павло з Варнавою втекли до міст Листри та Дервії, що в Ликаонії, та довколишніх земель. Там вони й далі проповідували Благість.

Зцілення каліки в Листрі

⁸У Листрі сидів каліка, кривий від народження. Він ніколи не ходив. ⁹Він почув, як Павло говорив. Павло подивився пильно на нього й відчув, що каліка мав віру і тому він міг бути зцілений. ¹⁰Павло голосно промовив: «Підведися й стань на ноги!» І каліка скочив на свої прямі й почав ходити.

¹¹Коли люди в натовпі побачили, що зробив Павло, вони почали голосно вигу-

¹**Обтрусили порошок** обтрусити порошок з ніг на когось означало показати зневагу до тієї людини (Лука 9:5).

кувати ликаонською мовою: «Боги стали подібні до людей і зійшли до нас!»¹² Варнаву вони називали Зевсом, а Павла — Гермесом, оскільки здебільшого він говорив.¹³ Жрець храму Зевса, розташованого відразу за містом, привів биків, приніс вінки до міської брами. Він, а разом з ним і весь натовп, збиралися принести офіру Варнаві та Павлу.

¹⁴Почувши про це, апостоли Павло та Варнава у гніві розідрали на собі одяг. Вони кинулися у натовп, вигукуючи: ¹⁵«Люди! Нащо ви таке робите? Ми просто, люди, як і ви. Ми прийшли, щоб розповісти вам Благість, щоб відвернути вас від цих негідних справ до живого Бога. До Бога, Який створив небо і землю, і море, і все, що є на небі, на землі та в морі. ¹⁶В минулі часи Він дав волю кожному народові йти своїм власним шляхом. ¹⁷Але Він не залишав вас без свідчень про Себе. Він творив добро для вас: проливаючи на вас дощ із небес, і даючи збіжжя в належну пору, даруючи вам хліб насущний і сповнюючи радістю ваші серця».

¹⁸Навіть промовляючи таке, Павлові й Варнаві було важко втримати людей, які прагнули принести їм офіру.

¹⁹Та ось прийшли деякі юдеї з Антіохії та Іконії, й вони переконали натовп. І люди закидали Павла камінням. Потім витягли його за межі міста й кинули, вважаючи, що він мертвий. ²⁰Та коли над ним зійшлися учні, Павло підвівся й повернувся до міста. А наступного дня разом з Варнавою він вирушив до Дервії.

Повернення до Антіохії

^{21–22}Там вони проповідували Благість і привернули багато послідовників. Потім вони повернулися до Листри, Іконії та Антіохії. І там зміцнювали душі віруючих. Вони надихали їх перебувати у вірі. Вони казали: «Щоб увійти до Царства Божого, ми маємо пройти через багато страждань». ²³Павло і Варнава призначали старійшин у кожній церкві. Молитвою і постом вони ввіряли старійшин Господу, в Якого ті повірили.

²⁴Пройшовши через Писидію, Павло й Варнава прийшли до Памфілії. ²⁵А коли розповіли про послання Господа в Перзі, то вирушили до Атталії. ²⁶А звідти відпливли

до Антіохії, де їм було Божою милістю доручено справу, яку вони виконали.

²⁷Прибувши до Антіохії, вони зібрали всіх віруючих й розповіли їм про все, що Бог зробив із ними. І також вони повідомили, що Бог відчинив браму віри для поган. ²⁸І вони довго лишалися там з іншими віруючими.

Апостольський собор в Єрусалимі

15 Прийшли якісь люди з Юдеї і почали навчати братів: «Якщо ви не обрізані за звичаєм Мойсеевим, то не можете бути спасенні». ²Павло й Варнава не погодилися з цим, і між ними зав'язалася гостра суперечка. Павло й Варнава і ще дехто були обрані йти до апостолів та старійшин у Єрусалим. І там обговорити це питання.

³Церква вирядила їх у путь, і вони рушили через Финікію та Самарію. По дорозі розповідали людям про навернення поган. І ці розповіді скрізь викликали радість поміж братів. ⁴Коли вони прибули до Єрусалима, їх радо зустріли церква, апостоли й старійшини. А вони розповіли про все, що Бог зробив разом із ними.

⁵Дехто з віруючих — ті, що належали до фарисеїв,¹ — встали й кажуть: «Погани мусять бути обрізані, вони зобов'язані виконувати Закон Мойсеїв». ⁶Апостоли й старійшини зібралися разом, щоб вирішити це питання.

⁷Після довгих обговорень Петро встав і сказав: «Браття, ви знаєте: в найперші дні Бог обрав серед вас мене. Він зробив так, щоб саме з моїх уст погани почули Благість і повірили. ⁸І Бог, Якому відкриті серця, засвідчив їм Свою прихильність, давши їм Дух Святий, як раніше нам. ⁹Бог не зробив ніякої різниці між ними й нами. Він очистив серця їхні вірою. ¹⁰А раз так, то нащо ж ви Бога випробовуєте? Навіщо намагаєтеся на шиї цих учнів накинати ярмо, якого ні самі ми, ані наші предки не були спроможні нести? ¹¹Але милістю Господа Ісуса ми віримо, щоб бути спасеними так само, як вони».

¹²Запала мовчанка. Вони уважно слухали розповідь Варнави й Павла про всі ті

¹Фарисеї — члени юдейської секти, що сповідували позірне дотримання усіх законів і традицій.

знамення й чудеса, які Бог чинив через них перед поганями.

¹³Коли вони скінчили розповідати, встав Яків і сказав: «Браття, послухайте мене. ¹⁴Симон розповів нам, як Бог уперше виявив Своє піклування, коли обрав з-поміж поган людей, щоб стали Його людьми. ¹⁵Слова пророків узгоджуються з цим. Адже написано:

¹⁶ «Я після того повернусь
і відбудую занепалий дім Давидів;
Я підніму його з руїн
і наново поставлю,
¹⁷ щоб і решта людства,
і всі погани, які будуть покликані
іменем Моїм,
могли шукати Господа.
Отак рече Господь, Який це чинить,
¹⁸ І це було відоме в віках».

Амос 9:11-12

¹⁹Через те, я вважаю, ми не повинні відштовхувати поган, що навертаються до Бога. ²⁰Натомість ми повинні написати їм і застерегти їх від вживання їжі, споганеної бовванами, від перелюбу, від м'яса удушених тварин та крові. ²¹А щодо Мойсея, то в кожному місті з давніх-давен є ті, хто проповідує Мойсеїв Закон. По синагогах його читають щосуботи».

Послання до віруючих-неюдеїв

²²Тоді апостоли та старійшини разом з усією церквою вирішили обрати з-поміж себе тих, кого вони пошлють до Антиохії разом з Павлом та Варнавою. Вони обрали Юду, якого ще звали Варсавою, та Силу. Вони були керівниками поміж братів. ²³З ними вони передали такого листа:

«Апостоли й старійшини, ваші брати, шлють вітання поганським братам в Антиохії, Сирії та Киликії.

²⁴Ми чули, що дехто звертається до вас від нашого імені й своїми словами турбує і бентежить вас. І все те робилося без наших вказівок. ²⁵Усі ми згодилися й вирішили обрати з-поміж себе людей і послати їх до вас разом з нашими дорогими Варнавою та Павлом. ²⁶Вони ризикували своїм життям в ім'я Господа нашого Ісуса Христа. ²⁷Тож ми посилаємо Юду й Силу, і

вони на словах перекажуть вам те саме. ²⁸Для Святого Духа й для нас добре не обтяжувати вас нічим більшим, ніж ці необхідні речі:

²⁹ Ви мусите відмовитися
від вживання того,
що віддали на офіру бовванам,
від вживання крові,
м'яса задушених тварин
та від розпусти.

Якщо ви вбережете себе від таких вчинків, то це буде добре. Бувайте здорові».

³⁰І посланці Варнава, Павло, Юда й Сила вирушили й прибули до Антиохії. Вони зібрали віруючих і вручили їм листа. ³¹Ті прочитали й дуже зраділи такій підтримці. ³²Юда й Сила, які самі були пророками, багато говорили з браттями, підтримуючи й зміцнюючи їхню віру. ³³Вони пробули там деякий час, а потім браття відпустили Юду й Силу з миром, і вони повернулися до тих, хто послав їх¹.

Друга подорож Павла

³⁵Павло й Варнава провели якийсь час в Антиохії. Разом з багатьма іншими вони навчали Слова Господнього й проповідували його як Благовість. ³⁶За кілька днів Павло сказав Варнаві: «Давай повернемося до братів наших у всіх тих містах, де ми проповідували Слово Господа, й подивимось, як вони ся мають».

³⁷Варнава хотів узяти з собою Іоана, якого ще називали Марком. ³⁸Але Павло не вважав, що так буде краще — взяти з собою того, хто був кинув їх у Памфілії і не пішов з ними далі на працю. ³⁹Між Павлом та Варнавою виникла гостра незгода. І як наслідок — вони вирушили кожен своїм шляхом. Варнава взяв Марка й поплив з ним до Кіпру. ⁴⁰Павло вибрав Силу. Й вони вирушили. А браття доручили їх піклуванню Господа. ⁴¹Вони пішли через Сирію та Киликію. І по дорозі допомагали церквам зміцнюватися.

¹Вірш 33 Деякі грецькі рукописи вміщують також вірш 34: «Однак Сила вирішив залишитися там».

Господь кличе Павла до Македонії

16Павло також відвідав Дервію та Листру. Там був послідовник на ім'я Тимофій. Мати його була віруючою юдейкою, а батько греком. ²Про Тимофія добре говорили браття в Листрі та Іконії. ³Павло хотів, щоб Тимофій пішов із ним, тому він зробив обрізання Тимофієві. Це було зроблено про юдеїв у тих краях, оскільки вони знали, що Тимофіїв батько — грек.

⁴Проходячи через міста, вони передавали віруючим для послуху настанови, прийняті апостолами й старійшинами в Єрусалимі. ⁵Тож церкви міцнішали в вірі, й число віруючих зростало з кожним днем.

⁶Павло та його супутники пройшли землю Фригійську та Галатську. Та Дух Святий не дозволяв їм проповідувати Слово в Азії. ⁷Дійшовши до кордону Мизії, намірились вони йти до Вефанії, та Дух Ісусів не пустив їх. ⁸То, проминувши Мизию, прибули вони до Троади.

⁹Вночі Павлові була з'ява. Чоловік із Македонії постав перед ним і благав: «Перейди до Македонії й допоможи нам». ¹⁰Після цієї з'яви, ми одразу ж зібралися до Македонії. Ми вирішили, що то Бог покликав нас проповідувати македонцям Благовість.

Павло й Сила в Македонії

¹¹Ми відпливли з Троади й попрямували до Самотракії, а наступного дня пристали до Неаполя. ¹²Звідти ми пішли до Филип, головного міста тієї частини Македонії, римської колонії. Ми провели кілька днів у тому місті.

¹³В суботу ми вирушили за міську браму, до річки. Ми сподівались, що там місце для молитви¹. Ми сіли й почали розмовляти з жінками, що зібралися там. ¹⁴Серед них була жінка на ймення Лідія. Вона була купчихою, торгувала кармазинами в місті Тіатирі. Лідія поклонялася Богу. Вона слухала нас. І Господь відкрив її серце назустріч тому, що казав Павло. ¹⁵Коли вона та її домашні охрестилися, вона почала

благати нас: «Якщо ви вважаєте, що я істинно вірую в Господа, то зупиніться в моєму домі». І вона вмовила нас піти до неї.

Павло і Сила у в'язниці

¹⁶Так сталося, що коли ми йшли до місця молитви, нам зустрілася дівчинка-рабня. Вона була одержима духом-оракулом². Передбачаючи майбутнє, вона приносила величезний прибуток своїм господарям. ¹⁷Вона все йшла за Павлом і всіма нами, вигукуючи: «Це слуги Всевишнього Бога! Вони провіщають вам шлях до спасіння!» ¹⁸Так тривало багато днів. А Павла це почало турбувати. Він повернувся й промовив до духа: «Наказую тобі іменем Ісуса Христа — вийди з неї!» І він негайно вийшов з дівчинки.

¹⁹Коли її господарі побачили, що їхнім сподіванням на прибуток прийшов кінець, вони схопили Павла та Силу й потягли їх на базарну площу. А там передали владі. ²⁰Коли вони привели Павла та Силу до міської влади, то сказали: «Ці люди — юдеї, і вони каламутять усе місто! ²¹Вони проголошують звичай, що їх прийняти або дотримуватися для нас, римлян, є протизаконним».

²²Натовп приєднався до їхніх звинувачив. Володарі міста зірвали з апостолів одяг і наказали їх побити. ²³Тяжко побитих, їх кинули до в'язниці й наказали наглядачеві пильно стерегти їх. ²⁴Діставши такий наказ, він посадив їх у внутрішню камеру, а ноги їхні забив у колодки.

²⁵Близько опівночі Павло й Сила молилися й співали гімни Богу, а інші в'язні слухали їх. ²⁶Зненацька стався сильний землетрус, аж захитався фундамент в'язниці. Всі двері раптом розчинилися, а кайдани з усіх в'язнів попадали. ²⁷Наглядач прокинувся й, побачивши відчинені двері в'язниці, вхопив меч. Він хотів накласти на себе руки, гадаючи, що в'язні втекли. ²⁸Та Павло голосно гукнув: «Не губи себе! Ми всі тут».

²⁹Наглядач наказав принести світло й кинувся всередину. Затремтівши зі страху, він упав на коліна перед Павлом та Силою. ³⁰А потім вивів їх і сказав: «Добродії, що мені робити, щоб здобути спасіння?» ³¹Вони

¹Ми сподівались ... молитви У Филипах мешкало дуже мало юдеїв, через те й не було синагоги. Як правило, в таких випадках юдеї збиралися за містом для молитви.

²Оракул людина, яка вміє передбачати майбутнє.

відповіли: «Вір у Господа Ісуса, і ти будеш спасений. Ти й твої домашні».

³²І апостоли розповіли Слово Господнє йому й усім іншим, хто був у тому домі. ³³І тієї нічної години наглядач узяв їх, обмив їхні рани. Тут же його самого і його родину охрестили. ³⁴Він привів Павла й Силу до своєї оселі й нагодував. І він, і вся його родина раділи, бо повірили у Бога.

³⁵Коли настав ранок, володарі міста послали варту, сказавши: «Звільніть тих людей». ³⁶Наглядач передав ці слова Павлові: «Володарі міста сказали звільнити вас. Отже, виходьте зараз і йдіть з миром». ³⁷Але Павло відповів варті: «Вони прилюдно били нас без суду, хоч ми римські громадяни. Потім кинули нас до в'язниці. А тепер вони хочуть випустити нас таємно? Та не буде цього! Вони повинні самі прийти й вивести нас із в'язниці».

³⁸Варта передала ці слова володарям міста. Почувши, що Павло і Сила — римляни, ті перелякалися. ³⁹То вони прийшли й вибачилися перед Павлом і Силою. А потім вивели їх із в'язниці й попросили залишити їхнє місто. ⁴⁰Вийшовши з в'язниці, Павло й Сила попрямували до дому Лідії. Побачивши там братів, Павло і Сила підбадьорили їх, а потім пішли звідти.

Павло й Сила в Салоніках

17Пройшовши через Амфіполь та Аполонію, вони прибули до Салонік, де була юдейська синагога. ²Павло, за своїм звичаєм, пішов туди й протягом трьох субот обговорював з юдеями Святе Письмо. ³Він їм пояснював і доводив, що Христу належало прийняти страждання і що Він мусив воскреснути з мертвих. Павло казав: «А цей Ісус, про Якого я вам розповідаю — то й є Христос».

⁴Декого з тих людей вони переконали, й ті пристали до Павла та Сили. Багато віруючих греків також приєдналися до них, і ще чимало знатних жінок долучилося до громади. ⁵А юдеї ревнували. Вони знайшли якихось розбишак з базарної площі, зібрали юрмисько й заходилися підбурювати ціле місто. Вони напали на Ясонову оселю, сподіваючись знайти там Павла й Силу, щоб вивести їх до людей. ⁶А не знайшовши, потягли Ясона та ще декого з братів до міських урядовців. Вони вигукували: «Ці

люди, які підбурюють весь світ, зараз прийшли сюди! ⁷І Ясон прийняв їх у своєму домі. Всі вони чинять супроти цезаревих указів. Вони стверджують, що існує інший цар — вони називають Його Ісусом».

⁸Натовп і міські урядовці були збиті з пантелику цими словами. ⁹Вони взяли з Ясона та інших заставу й відпустили їх.

Павло й Сила у Верії

¹⁰Тієї ночі браття вислали Павла та Силу до Верії. Прибувши туди, Павло та Сила прийшли до юдейської синагоги. ¹¹Ці люди були благородніші, ніж ті у Салоніках. Вони отримали послання з великим запалом й щодня вивчали Святе Письмо, щоб переконатися, чи правда все те, про що їм казав Павло. ¹²Зрештою багато юдеїв повірило в Господа. І чимало знатних греків, чоловіків і жінок, повірило також.

¹³Коли салонікійські юдеї довідалися, що Павло проповідує Слово Боже й у Верії, вони також прийшли туди й почали намовляти й підбурювати народ. ¹⁴То браття негайно відправили Павла на узбережжя. А Сила й Тимофій лишилися у Верії. ¹⁵Ті, хто супроводжували Павла, привели його до Афін. Перш ніж вони повернулися до Салонік, Павло наказав їм переказати Силі та Тимофію, щоб, як тільки випаде нагода, вони негайно приєдналися до нього.

Павло в Афінах

¹⁶Поки Павло чекав в Афінах Силу й Тимофія, дух його страждав, коли він бачив, що в місті повно бовванів. ¹⁷Щодня він переконував людей у синагозі з юдеями й побожними греками. І щодня він переконував на базарній площі тих, хто опинявся поруч.

¹⁸Якісь філософи епікурейці¹ та стоїки² почали сперечатися з ним. Одні з них питали: «Що цей базікало хоче сказати?» Інші казали: «Здається, він проповідує про іноземних богів». Вони казали так, бо Павло проповідував про Ісуса та воскресіння.

¹**Епікурейці** — послідовники давньогрецького філософа Епікура (341-270 р. до н.с.). Метою життя вони вважали відсутність страждань, здорове тіло й незатямарений дух.

²**Стоїки** — послідовники давньогрецького філософа Зенона (бл. 336-264 р. до н.е.). Вони вважали всіх людей громадянами світу.

¹⁹Вони запитали Павла: «Чи можна нам узнати, що це за таке нове вчення, про яке ти говориш? ²⁰Ми чуємо від тебе якісь дивні речі, то хотіли б зрозуміти, що вони означають».²¹(Всі афіняни та іноземці, що жили там, марнували час у неробстві. Вони лиш переповідали новини).

Промова Павла в Ареопазі

²²Тоді Павло став перед Ареопагом¹ і сказав: «Мужі афінські, як я бачу, ви люди дуже релігійні. ²³Бо коли я ходив і дивився на речі, яким ви поклоняєтеся, то помітив вівтар, на якому було написано: «НЕВІДОМОМУ БОГУ». Отже, ви поклоняєтеся тому, чого не знаєте. Це і є Той Бог, Якого я проповідую.

²⁴Бог, Який створив світ і все, що в ньому є (оскільки Він Господь небес і землі), не живе в рукотворних храмах. ²⁵І Йому не служать людські руки, так ніби Він у чомусь має потребу. Це Він дає кожному з нас життя й дихання і все інше. ²⁶З одного чоловіка Він створив усі раси, щоб вони заселили цілу землю. І Він установив для всіх них терміни і кордони проживання. ²⁷Він зробив так, щоб вони прагнули Бога, і щоб, можливо, знайшли Його хоч навпомацки. Адже Він — поруч із кожним.

²⁸ «Ми в Ньому живемо,
ми в Ньому рухаємося,
ми в Ньому існуємо, —

як каже дехто із ваших поетів: —

Бо ми Його діти».

²⁹Тож якщо ми Божі діти, ми не повинні вважати, що Божество подібне до золота, срібла або каменя — до образу, сформованого вмінням і уявою людською. ³⁰Бог не зважав на часи такого неутства, але зараз Він вимагає, щоб усі люди повсюди покаялися. ³¹Бо Він призначив День, коли Він судитиме світ. Він судитиме судом Чоловіка, Якого Він обрав. Бог довів це кожному, воскресивши Того Чоловіка з мертвих».

³²Почувши про воскресіння з мертвих, дехто з присутніх засміявся. Але інші промовили: «Ми б хотіли, щоб ти про все це

розповідав знову». ³³По цих словах Павло пішов звідти. ³⁴Деякі з людей приєдналися до нього і повірили. Серед них був Дионісій, член Ареопагу, жінка на ймення Дамара і ще дехто з ними.

Павло в Коринфі

18Після цього Павло залишив Афіни й вирушив до Коринфа. ²Там він зустрів юдея на ймення Акила, родом з Понту. Той щойно прибув з Італії зі своєю дружиною Прісцилою. Вони залишили Італію через те, що Клавдій² наказав виселити з Рима всіх юдеїв. Павло пішов побачитися з ними. ³А оскільки він мав те ж ремесло, що й вони, то лишився з ними й разом з ними працював. Їхнє ремесло було виготовлення наметів.

⁴Щосуботи Павло сперечався у синагозі й намагався переконати як юдеїв, так і греків. ⁵Коли з Македонії прийшли Сила й Тимофій, Павло весь свій час присвятив проповідям, засвідчуючи юдеям, що Ісус і є Христос. ⁶Але вони почали заперечувати йому, ображати його. Тоді Павло обтрисув одяг свій на свідчення зневаги до них, і сказав: «Ваша кров буде на вашій голові. А моє сумління чисте. І тепер я піду до поган».

⁷Павло залишив синагогу й подався до оселі чоловіка, якого звали Титом Юстом. Він поклонявся Богу. Будинок його стояв поруч із синагогою.

⁸Крисп, старший синагоги, разом з усіма своїми домашніми, повірив у Господа. Та й багато інших коринфян, що слухали Павла, повірили також. І всі вони охрестилися.

⁹Однієї ночі Господь сказав Павлу вві сні: «Не бійся нічого, говори, не мовчи. ¹⁰Бо Я з тобою, і ніхто не нападе на тебе, не заподіє тобі якогось лиха, бо Я маю багато людей в цьому місті».

¹¹То Павло лишився в Коринфі на півтора роки й навчав людей Слова Божого.

Павло перед проконсулом Галліоном

¹²Коли Галліон був проконсулом Ахаї, юдеї, об'єднавшись, схопили Павла й привели його на суд. ¹³Вони сказали: «Цей чоловік переконує людей поклонятися Богу так, як це суперечить Закону».

¹Ареопаж — рада, що складалася з найвпливовіших громадян Афіни; вони мали повноваження судити.

²Клавдій — римський імператор, який правив з 41 р. н. е.

¹⁴І коли вже Павло розтулив уста, щоб відповісти, Галліон сказав юдеям: «Якби в цьому була якась кривда або серйозний злочин, тоді було б виправдано, аби я почав вас, юдеїв, слухати. ¹⁵Та оскільки тут весь клопіт навколо слів та імен, та навколо вашого власного Закону, то й розбирайтеся самі. Я відмовляюся бути суддею в цій справі». ¹⁶І він виставив їх із суду. ¹⁷Тоді всі вони схопили Состена, старшого синагоги, й били його перед будинком суду. А Галліон не звертав на це ніякої уваги.

Повернення до Антиохії

¹⁸Павло залишався там ще багато днів. А потім залишив братів і відплив до Сирії. Разом з ним вирушили Прісцила та Акила. Павло обстриг собі волосся в Кенхреях, оскільки дав обітницю. ¹⁹Вони прибули в Ефес, і Павло залишив Прісцилу з Акилою там. Він пішов до синагоги й розмовляв там з юдеями. ²⁰Юдеї просили його провести з ними довший час, але Павло не погодився. ²¹А йдучи звідти, сказав: «Якщо на те Божа воля, я повернуся до вас». І він відплив з Ефеса.

²²Прибувши до Кесарії, Павло вирушив до Єрусалима, щоб привітати церкву. А звідти він пішов до Антиохії. ²³Побувши там, подався далі, мандрував з місця на місце землями Галатськими та Фригійськими. І скрізь зміцнював віру послідовників Ісусових.

²⁴Один юдей на ймення Аполлос, родом з Александрії, був дуже освіченим чоловіком. Він прийшов з Ефеса. Він був глибоко обізнаний зі Святим Письмом. ²⁵Він засвоїв путь Господній. Він палко говорив, навчаючи докладно про Ісуса, хоч знав тільки про Іоанове хрещення. ²⁶Він почав сміливо говорити в синагозі. Почувши його, Прісцила та Акила відвели його вбік і розтлумачили точніше про путь Божий. ²⁷А коли він забажав піти до Ахаї, брати спорядили його, написали листа до тамтешніх віруючих, щоб ті прийняли його. Прибувши туди, він багато допоміг усім, хто з милістю Божою повірив у Господа. ²⁸Бо він переконливо перемагав юдеїв у прилюдних суперечках. Він доводив, спираючись на Святе Письмо, що Ісус і є Христом.

Павло в Ефесі

19Сталося так, що поки Аполлос перебував у Коринфі, Павло пройшов горішніми землями й прибув до Ефеса. Там він зустрів деяких послідовників Ісусових. ²Павло запитав їх: «Чи одержали ви Дух Святий, коли ви повірили?» Вони відповіли: «Ми навіть не чули про Духа Святого». ³Павло питає: «То яке ж хрещення ви мали?» Вони кажуть: «Іоанове хрещення». ⁴Павло тоді їм: «Іоанове хрещення ґрунтується на покайнні. Він закликав людей повірити в того, Хто прийде за ним, тобто в Ісуса».

⁵Почувши це, вони охрестилися в ім'я Господа Ісуса. ⁶І коли Павло поклав на них руки, Дух Святий зійшов на них. І вони почали говорити різними мовами й пророчити. ⁷Всього їх було з дванадцят�.

⁸Павло ходив до синагоги й протягом трьох місяців сміливо говорив про Царство Боже, сперечаючись і переконуючи юдеїв. ⁹Але дехто з них були впертими і відмовилися повірити. Вони паплюжили Путь перед людьми. То Павло залишив їх. Він узяв з собою учнів Ісусових і щодня вів бесіди в школі такого собі Тирана. ¹⁰Це тривало два роки. То ж усі, хто жили в Азії, — як юдеї, так і погани, — почули слово Господа.

Павлові чудеса в Ефесі

¹¹Руками Павла Бог творив надзвичайні чудеса. ¹²Навіть коли носовички та фартухи, до яких Павло лише доторкувався, відносили до недужих, ті зцілювалися від хвороб, і нечисті духи виходили з них.

¹³Дехто з юдеїв, що мандрували й виганяли нечистих, намагалися використувати ім'я Господа Ісуса, щоб нечисті духи вийшли з людей. Вони казали: «Заклинаю тебе ім'ям Ісуса, Якого проповідує Павло». ¹⁴Робили таке сім синів юдейського первосвященника Скеви. ¹⁵Але нечистий якийсь сказав їм: «Я знаю Ісуса, і я знаю Павла. А ви хто такі?» ¹⁶І чоловік, у котрому сидів цей злий дух, кинувся на них. Він був дужчий і подолав їх усіх. То мусили вони тікати з хати голі та побиті.

¹⁷Це стало відомо всім юдеям та грекам, що жили в Ефесі, і охопив їх жах. Вони ще більше почали шанувати ім'я Господа Ісуса. ¹⁸Багато з тих, хто повірив, приходили

покаятися й відверто визнавали свої гріховні вчинки.¹⁹ Багато з тих, хто займався чаклунством, позбирали свої книжки й спалили їх на очах у громади. Коли ж підраховували вартість тих книжок, то виявилось, що вони коштують близько п'ятдесяти тисяч срібних монет.²⁰ Так слово Господнє поширювалося й ставало дедалі могутнішим.

Заворушення в Ефесі

²¹Після того, як усе це сталося, Павло вирішив пройти Македонією та Ахаєю і дійти до Єрусалима. Він сказав: «Після того, як там побуваю, треба мені ще й Рим побачити». ²²Отож відіслав він двох із своїх помічників, Тимофія та Ераста, в Македонію, а сам іще лишився в Азії.

²³Приблизно тоді ж почалися заворушення щодо Путі. ²⁴Був там чоловік на ім'я Димитрій, майстер по сріблу. І робив він зі срібла зображення храму Артеміді¹. Це давало чималий заробіток ремісникам. ²⁵Він зібрав їх разом з іншими майстрам подібних ремесел і сказав: «Люди, ви ж знаєте, що ми маємо добрий прибуток з цієї роботи. ²⁶Але разом з тим ви бачите й чуєте, що цей Павло переконав і навернув багатьох людей до своєї віри. І то не лише в Ефесі, а майже по всій провінції Азії. Він стверджує, що боги, зроблені руками людськими, не є справжніми богами. ²⁷Але загроза не тільки в тому, що ремесло наше набуває поганої слави. А справа в тому, що храм славетної богині Артеміді втратить свою важливість. І ще є одна небезпека: богиню, якій поклоняються вся Азія і весь світ, буде позбавлено її величі». ²⁸Почувши це, вони страшенно розлютились й загукали: «Велика Артеміда Ефеська!»

²⁹У місті почалися заворушення. Всі ті люди кинулися до театру, схопивши Гая та Аристарха, двох македонців, які мандрували разом з Павлом. ³⁰Павло хотів вийти до натовпу, та учні його не пустили. ³¹Дехто з можновладців провінції Азія, Павлових друзів, також послали йому попередження й благали не ходити до театру.

³²Тепер вже одні горлали одне, інші — інше, а вся громада геть збурилася. Біль-

шість уже не могла збагнути, навіщо всі вони тут зібралися. ³³Дехто з натовпу звинуватив Олександра. Юдеї виштовхнули Олександра наперед. Він дав знак рукою і намагався щось пояснити людям. ³⁴Та коли натовп зрозумів, що він юдей, то всі закричали в один голос і не вгавали добрих дві години: «Велика Артеміда Ефеська!»

³⁵Міський писар заспокоїв натовп словами: «Люди Ефеса! Чи ж є в світі чоловік, який би не знав, що місто Ефес дбає про храм великої Артеміді й священний камінь² що впав з небес? ³⁶І оскільки це неспростовно, то слід вам заспокоїтися й не поводитися необачно. ³⁷Бо ви привели сюди цих людей, хоч вони ні храмів не грабували, ані богиню нашу не паплюжили. ³⁸Якщо у Димитрія та ремісників є проти когось звинувачення, то на це є суди й судді. Там нехай і звинувачують одне одного.

³⁹Якщо ви маєте ще якісь нерозібрані справи, вам слід робити це на звичайних зборах. ⁴⁰А так ми під загрозою звинувачень у заколоті, що стався сьогодні. І немає такої причини, яку ми можемо висунути, щоб виправдати цей заколот». ⁴¹І сказавши це, він закінчив збори.

Павло вирушає до Македонії та Греції

20 Коли припинилися заворушення, Павло покликав учнів Ісусових і, звернувшись до них із втішним словом, попрощався та й подався до Македонії. ²Мандруючи тими краями, він знаходив багато слів, що підбадьорювали людей. ³Потім Павло дістався до Греції, де пробув три місяці. А як зібрався плисти до Сирії, юдеї змовилися проти нього. Тож він вирішив повертатися через Македонію. ⁴Супроводжували Павла Сопатер, син Пирра з Верії, Аристарх та Секунд із Салонік, Гай з Дервії, Тимофій та Тихик і Трохим з провінції Азії. ⁵Вони вийшли раніше й чекали нас у Троаді. ⁶Ми ж відпливли з Филиппі після Опрісноків і через 5 днів приседали до них у Троаді, де й пробули сім днів.

¹храм Артеміді храм в Ефесі, де люди поклонялися грецькій богині полювання — Артеміді.

²священний камінь Метеорит, або камінь, якому люди поклонялися, тому що думали, що він виглядає як Артеміда.

Павло повертає до життя мертвого

⁷У неділю, коли учні зібралися всі разом, щоб переломити хліб, Павло говорив до них. Маючи намір відбутися наступного дня, він говорив до півночі. ⁸У верхній кімнаті, де ми зібралися, горіло багато світильників. ⁹Молодик на ім'я Евтих сидів на підвіконні. Він глибоко заснув, поки Павло говорив. Коли сон зовсім здолав його, він упав з третього поверху. І як підняли його, то був він мертвий.

¹⁰Павло зійшов униз. Він припав до юнака, обняв його й промовив: «Не хвилюйтеся, він іще живий». ¹¹Потім Павло піднявся нагору, переломив хліб і поїв. І він довго говорив — аж до світанку, а потім пішов. ¹²А юнака живого повели додому, і всі були дуже втішені.

Павло проповідує в Мілеті

¹³Ми ж вирушили далі до корабля й попливли до Асси. Там ми збиралися взяти на борт Павла. Це він сам так усе спланував, бо мав намір йти до Асси пішки. ¹⁴Коли він зустрів нас в Ассі, ми взяли його на корабель і попливли до Мітилена. ¹⁵Звідти ми вийшли наступного дня й пристали до берега неподалік від Хіоса. Наступного дня перетнули затоку й пристали до Самоса, а ще через день дісталися до Мілета.

¹⁶Павло вирішив не заходити в Ефес, щоб не витратити час в Азії. Він дуже поспішав, аби дістатися в Єрусалим до П'ятдесятниці¹. ¹⁷З Мілета він послав гінця до Ефеса, щоб той запросив старійшин церкви. ¹⁸Коли вони прибули, Павло сказав їм: «Ви знаєте, як я жив увесь цей час, коли був із вами, з першого дня, як прибув до Азії. ¹⁹Я покійно і з сльозами служив Господу, незважаючи на всі випробування, що випали на мою долю через змови юдеїв. ²⁰Ви знаєте, що я без вагань проголошував усе те, що було б корисне для вас. Я навчав усього цього без вагань, привселюдно, а також ідучи з дому в дім.

²¹Юдеям, як і грекам, свідчив я про покайняння та навернення до Бога, про віру в Господа нашого Ісуса Христа. ²²І тепер, за велінням Святого Духа, йду я в Єрусалим, не знаючи, що там зі мною станеться.

¹П'ятдесятниця — юдейське свято. Відзначається на п'ятдесятний день після Пасхи.

²³Знаю тільки, що в кожному місті Дух Святий застерігає мене про те, що ув'язнення й випробування чекають на мене в Єрусалимі. ²⁴Я не вважаю життя своє цінним для себе. Найважливіше — закінчити справу та служіння, яке дав мені Господь Ісус — розповідати людям Благості про Божу милість.

²⁵І тепер я знаю, що ніхто з вас, серед кого я ходив, проповідуючи про Царство Боже, більше ніколи не побачить мене. ^{26–27}Ось чому сьогодні я й проголошую вам, що немає на мені чужої крові, бо без вагань проповідував я вам волю Божу.

²⁸Пильнуйте себе і за все стадо. Дух Святий обрав вас, аби ви пасли Церкву Божу, яку Він купив кров'ю Свого власного Сина. ²⁹Знаю я, що після того, як я піду, скажені вовки з'являться поміж вас. І не пощадять вони стада. ³⁰Навіть серед вас заведуться такі, що перевернуть правду, щоб потягнулися за ними учні. ³¹Тож будьте обережні! Пам'ятайте, я невпинно попереджав зі сльозами кожного з вас, день і ніч. ³²А тепер доручаю вас Богу і Слову Його милості. Вона може укріпити вас і дати вам спадщину серед усіх освячених.

³³Ніколи я не зазіхав ні на чиєсь срібло, ні на золото, ні на вбрання. ³⁴Ви самі знаєте, що мої руки служили потребам моїм і тих людей, що були зі мною. ³⁵Кожним своїм вчинком я показував, що тяжкою працею ми мусимо допомогати немічним. Ми мусимо пам'ятати слова Господа Ісуса, бо сказав Він: «Справжнє щастя в тому, щоб віддавати, а не в тому, щоб брати».

³⁶Як промовив це Павло, всі стали на коліна, і він помолився. ³⁷Всі дуже тужили й ридали, кидалися Павлові на шию, обіймали й цілували його. ³⁸Найбільше всіх засмутили його слова про те, що вони більше його не побачать. Потім вони провели Павла до корабля.

Павло приходить до Єрусалима

21Попрощавшись із ними, ми попливли прямим курсом і прибули на Кос, наступного дня на Родос, а звідти вирушили у Патару. ²Там ми знайшли корабель, що прямував до Фінікії, зійшли на борт і попливли. ³Ми залишили по лівому борту Кіпр і попливли до Сирії. Ми пристали у Тирі, бо треба було там розвантажити корабель. ⁴Там ми знайшли Ісусових учнів і

залишалися з ними протягом семи діб. Вони застерігали Павла, щоб той не ходив до Єрусалима. Бо Дух Святий попередив їх.

⁵Як час наш там вийшов, вирушили ми далі. Всі з жінками своїми й дітьми пішли проводити нас аж за місто. І там на березі стали ми на коліна й молилися. ⁶З усіма попрощавшись, сіли ми на корабель, а вони розійшлися по домівках. ⁷З Тира ми продовжили нашу подорож і пристали до берега у Птолемаїді. Привітавши братів, ми пробули з ними цілий день. ⁸Наступного дня, вирушивши в путь, дісталися ми до Кесарії. І як зайшли до оселі проповідника Благовісті Пилипа, одного з сімох обраних на особливу службу, то в нього й зупинилися.

⁹Було в нього чотири незаміжні дочки, як пророчили. ¹⁰Через кілька днів прийшов туди пророк на ім'я Агав із Юдеї. ¹¹Підійшовши до нас, він узяв пасок Павла, зв'язав собі руки й ноги і сказав: «Ось що каже Святий Дух: «Отак юдеї у Єрусалимі зв'яжуть чоловіка, якому належить цей пасок. Вони видадуть його поганам».

¹²Почувши це, і ми, і всі люди, що зібралися, почали благодіяти Павлу не йти до Єрусалима. ¹³Тоді Павло відповів: «Що ви робите, навіщо плачете, надриваючи моє серце? Я ж готовий не тільки бути зв'язаним, а й життя віддати в Єрусалимі за Господа Ісуса». ¹⁴Переконати його було неможливо, то ми й перестали вмовляти. Ми сказали: «Хай буде воля Господня».

Павло приходить у Єрусалим

¹⁵Згодом ми зібралися й подалися до Єрусалима. ¹⁶Дехто з Ісусових учнів із Кесарії пішли з нами й привели нас до Мнасона, в якого ми мали зупинитися. Це був чоловік з Кіпру, один з перших християн.

¹⁷Коли прибули ми до Єрусалима, брати радо привітали нас. ¹⁸Наступного дня Павло і всі ми пішли до Якова, де зібралися всі старійшини. ¹⁹Він привітав їх і докладно розповів про те, що зробив Бог через його служіння серед язичників.

²⁰Почувши Павлову розповідь, вони хвалили Бога й сказали Павлові: «Брате, ти бачиш, як багато тисяч юдеїв повірило в Ісуса, і всі вони — ревнителі Закону. ²¹Ім розповідали, що ти вчиш усіх юдеїв, які живуть серед поган, не слідувати Мойсе-

євому вченню. Що ти навчаєш не робити обрізання дітям і не дотримуватися звичаїв народу нашого. ²²Як же бути? Вони напевне дізнаються, що ти прийшов. ²³Тож зроби так, як ми тобі радимо. Серед нас є чотири чоловіки, що дали обіт. ²⁴Візьми та пройди з ними обряд очищення¹, заплати за них, щоб могли вони поголити голови. Тоді всі дізнаються, що нема правди в чутках про тебе, і що ти якраз дотримуватимешся Закону.

²⁵А щодо віруючих поган, то надіслали ми їм листа з закликом утримуватися від їжі, що була принесена в жертву бовванам, від крові та м'яса задушених тварин і від розпусти».

²⁶Тоді Павло взяв з собою тих чоловіків і наступного дня пройшов з ними обряд очищення. Потім він пішов у храм, щоб оголосити, коли скінчатися дні очищення і коли за кожного з них буде принесено жертву.

Арешт Павла

²⁷По закінченні тих семи днів деякі юдеї з провінції Азії побачили його в храмі. Вони підбурили увесь натовп, і люди схопили його. ²⁸Вони вигукували: «Люде ізраїльський, допоможи! Це той чоловік, що навчає всіх і повсюди виступає проти нашого народу, нашого Закону й нашої землі. А тепер він навіть привів у храм поган. Він осквернив це святе місце».

²⁹Бо перед тим вони бачили Павла з Трохимом із Ефеса й подумали, що Павло привів його в храм. ³⁰Усе місто збурилося, звідусіль збігалися люди. Вони схопили Павла, витягли його з храму. Й негайно зачинили браму. ³¹Вони намагалися вбити Павла. Тим часом звістка про те, що весь Єрусалим охоплений заколотом, дійшла до командира римської когорти². ³²Він негайно взяв кілька воїнів і командирів і побіг туди. Як побачили юдеї командира і його солдатів, то перестали бити Павла.

³³Командир когорти підійшов до Павла й заарештував його, наказавши зв'язати його двома ланцюгами. Потім запитав Павла, хто він такий і що вчинив. ³⁴З натовпу одні люди вигукували одне, інші — інше. І

¹Обряд очищення церемонія, яка виконувалася юдеями для того, щоб закінчити назарейську клятву.

²Когорта римський військовий підрозділ, що складався з 360-600 воїнів. Десять когорт становили легіон.

оскільки командир когорти не міг дібрати правди через це безладдя, то наказав відвести Павла до фортеці. ³⁵Коли Павло підійшов до сходів, воїни змушені були його нести, щоб захистити від розлюченого натовпу. ³⁶Юрба йшла за ними. Люди вигуквали: «Вбити його!»

³⁷Коли вони майже завели його до фортеці, Павло звернувся до командира: «Чи можна вам щось сказати?» Командир когорти промовив: «Ти говориш по-грецькому?» ³⁸А чи не той ти єгиптянин, який нещодавно вчинив заколот і вивів у пустелю чотири тисячі розбійників?» ³⁹Павло відповів: «Я юдей із Тарса в Киликії, громадянин славного міста. Прошу тебе, дай мені можливість поговорити з народом». ⁴⁰Коли той дав такий дозвіл, Павло став на сходах і зробив знак рукою людям. Коли юрба заспокоїлась, Павло звернувся до них арамейською мовою:

Звернення Павла до юдеїв

22 «Браття й сестри, вислухайте, що скажу я на свій захист». ²Коли вони почули, що він говорить до них арамейською мовою, то зовсім замовкли. ³І сказав Павло: «Я юдей, народився в Тарсі, в Киликії, виріс у цьому місті. Я був учнем Гамаліїла, який навчив мене законів наших предків. І я був ревнителем Бога, як і ви всі сьогодні. ⁴Я нещадно переслідував послідовників Путі. Я арештовував жінок і чоловіків і кидав їх у в'язниці. ⁵Це можуть підтвердити первосвященники і всі члени ради старійшин. Це від них я одержав листи до братів у Дамаску. Я пішов туди, щоб схопити Ісусових послідовників, привести їх як в'язнів до Єрусалима, щоб покарати.

⁶Але ось що сталося неподалік Дамаска, куди я прямував. Приблизно опівдні яскраве світло з небес раптом осяяло мене. ⁷Я впав на землю й почув голос, що звертався до мене: «Савле! Савле! Чому ти Мене переслідуєш?» ⁸Я запитав: «Хто ти, Господи?» Він відповів мені: «Я Ісус із Назарета, Якого ти переслідуєш». ⁹Ті, хто були зі мною, бачили це сяйво, але не чули голосу, зверненого до мене. ¹⁰Я спитав: «Що мені робити, Господи?» І Господь відповів мені: «Підведися і йди в Дамаск. І там тобі буде сповіщено, що тобі призначено робити».

¹¹Я був осліплений тим сяйвом. Мої супутники за руку відвели мене в Дамаск. ¹²Там був відданий знавець Закону на ім'я Ананій, який мав добру славу поміж усіма юдеями, що жили там. ¹³Він прийшов до мене і сказав: «Брате Савле! Хай повернеться до тебе зір!» І тієї ж миті я зміг побачити його.

¹⁴Він мовив далі: «Бог наших предків обрав тебе спізнати волю Його, побачити Праведного й почути голос із уст Його. ¹⁵Бо ти перед усім народом маєш бути свідком того, що бачив і чув. ¹⁶Ну, а тепер чого ти чекаєш? Встань і приймай хрещення, змиє гріхи свої, закликаючи ім'я Господа».

¹⁷І сталося так. Коли я повернувся до Єрусалима й молився у храмі, то була мені з'ява. ¹⁸Я побачив Ісуса. Він наказав мені: «Збирайся й негайно залиш Єрусалим. Бо люди тут не приймуть твоє свідчення про Мене». ¹⁹І я сказав: «Господи, ці люди знають, що ходив я по синагогах, арештовував і побивав тих, хто вірить у Тебе. ²⁰І коли пролилася кров Твого свідка Степана, я стояв там і схвалював, і охороняв речі тих, хто розправлявся з ним». ²¹Тоді Ісус сказав мені: «Іди. Я посилаю тебе в дальню путь до поган».

Павло — римський громадянин

²²До цих слів юдеї слухали Павла, а потім загукали: «Смерть йому! Він не повинен жити!» ²³Вони кричали, зривали з себе одяг і здіймали куряву. ²⁴Через те командир когорти наказав відвести Павла до фортеці й учинити йому допит з батогами. Він хотів з'ясувати, чого вони так кричали на Павла. ²⁵Та коли вони зв'язали його, щоб бити батогами, Павло звернувся до центуріона, що стояв поруч: «Хіба це по закону — бити батогами римського громадянина, який не винен у жодному злочині?»

²⁶Як почув таке центуріон, то пішов до командира когорти й сказав: «Що ж ти робиш? Цей чоловік — римський громадянин». ²⁷Командир когорти підійшов до Павла й запитав: «Скажи, ти римський громадянин?»

«Так», — відповів той. ²⁸Командир зауважив: «Мені коштувало великих грошей придбати це громадянство». Павло сказав: «Я за народженням громадянин».

²⁹Ті, що збирались допитувати його, відразу відступили, а командир когорти злякався, збагнувши, що це він зв'язав римського громадянина.

Павло перед Синедріоном

³⁰Усе ж таки командир когорти хотів з'ясувати достеменно, в чому ж юдеї звинувачують Павла. То наступного дня він відпустив Павла. Він звелів зібрати старійшин і весь Синедріон. Потім привів Павла й поставив його перед ними.

23 Павло подивився на членів Синедріону і сказав: «Браття, досі я жив перед Богом із чистою совістю». ²Первосвященик Ананія звелів тим, хто стояв поруч із Павлом, ударити його по устах. ³Тоді Павло сказав йому: «Бог покарає тебе, ти — побілена стіна. Хіба не на те тебе тут посаджено, щоб ти судив мене за Законом? А ти всупереч Закону наказуєш, щоб мене били».

⁴Ті, що стояли поруч із Павлом, вигукнули: «Як ти наважився образити Божого первосвященика?» ⁵Павло відповів: «Браття, я не знав, що то є первосвященик. Адже сказано: «Не говори погано про правителя народу твого!». ⁶Коли Павло зрозумів, що частина присутніх — то саддукеї, а ще частина — фарисеї, він вигукнув до членів Синедріону: «Браття, я сам із фарисеїв, син фарисея! А судять мене за те, що маю надію на воскресіння із мертвих».

⁷І коли він сказав це, то виникла незгода між фарисеями та саддукеями, і громада розділилася. ⁸(Саддукеї не визнають ні воскресіння, ні ангелів, ні духів, а фарисеї в усе це вірять). ⁹Здійнявся страшенний галас. І деякі фарисейські книжники підвелися й гаряче почали сперечатися. Вони твердили: «Ми не бачимо, щоб чоловік цей зробив щось лихе. А якщо це правда, що дух чи ангел говорив до нього?»

¹⁰Суперечка ставала все запеклішою. То командир когорти злякався, що Павла можуть роздерти на шматки. Він наказав воїнам спуститися, забрати Павла й відвести його до фортеці. ¹¹Наступної ночі прийшов до Павла Господь і сказав: «Будь мужнім.

Бо так, як свідчив ти про Мене в Єрусалимі, так само мусиш свідчити і в Римі».

Змова юдеїв проти Павла

¹²А як настав день, то юдеї змовились і клятву дали, що не будуть ні їсти, ні пити, доки не вб'ють Павла. ¹³Було їх понад сорок — тих, хто брав участь у змові. ¹⁴Вони пішли до первосвящеників і старійшин і сказали: «Ми дали клятву нічого не їсти, доки не вб'ємо Павла. ¹⁵Отож ви й Синедріон пошліть запит до командира. Хай знову приведуть Павла сюди, ніби для того, щоб іще раз розглянути справу більш детально. А ми підготуємось і вб'ємо його ще до того, як його сюди доставлять».

¹⁶Але син Павлової сестри почув про цю змову. Він пішов, пробрався до фортеці та й розказав про все Павлові. ¹⁷Павло покликав одного з центуріонів і сказав: «Відведи цього юнака до начальника, він має щось йому розповісти». ¹⁸Той узяв хлопця, відвів до начальника та й сказав: «Ув'язнений Павло покликав мене й попросив, щоб я привів цього юнака до тебе, бо він хоче тобі щось розповісти».

¹⁹Начальник узяв хлопця за руку, відвів убік і спитав: «Що ти хотів розповісти мені?» ²⁰Той розказав: «Юдеї змовилися, що проситимуть тебе доставити завтра Павла до Синедріону, — буцімто для того, щоб вони розглянули його справу уважніше. ²¹Але не дай їм себе переконати, бо більше сорока чоловік будуть чекати на нього в засідці. Вони поклялися не їсти й не пити, доки не вб'ють Павла. І тепер вони вже напоготові, тільки й чекають твоєї згоди».

²²Начальник відпустив юнака, застерігши: «Гляди, нікому не кажи, що ти попередив мене про це». ²³Потім він покликав двох своїх центуріонів і наказав: «О дев'ятій годині вечора ми вирушаємо до Кесарії². Повинні бути готові двісті воїнів, сімдесят вершників і двісті списоносців. ²⁴Приготуйте також коней для Павла, аби перепроводити його живим до намісника Фелікса»³. ²⁵І він написав такого листа:

²Кесарія була римською столицею Палестини.

³Фелікс римський прокуратор Юдеї. Виконував ці обов'язки орієнтовно з 55-го по 59-й роки н.е.

²⁶«Клавдій Лисій шле вітання вельмишановному правителю Феліксу».

²⁷Юдеї схопили цього чоловіка і мало його не вбили. Але дізнавшись, що він є римським громадянином, я з воїнами прийшов і врятував його.

²⁸Оскільки я хотів дізнатися, з якої саме причини його звинувачують, то й відвів його до юдейського Синедріону.

²⁹Я з'ясував, що його звинувачення пов'язане зі спірними питаннями про іхній Закон. За цим чоловіком немає провини, яка б вимагала смерті або ув'язнення. ³⁰Коли ж мене повідомили, що проти цього чоловіка готується змова, то я одразу ж направив його до тебе й наказав, щоб ті, хто його звинувачує, звинувачували його в твоїй присутності».

³¹І воїни виконали наказ. Вони взяли Павла і вночі привели його в Антипатриду. ³²Наступного дня вершники супроводжували його далі, а решта повернулася до фортеці.

³³Коли вершники прибули до Кесарії, вони віддали листа прокуратору й передали йому Павла. ³⁴Той прочитав листа й запитав Павла, з якої він провінції. І дізнавшись, що той із Киликії, сказав: ³⁵«Я вислухаю тебе в присутності тих, хто тебе звинувачує». І наказав стерегти Павла в палаці Ірода.

Суд над Павлом

24Через п'ять днів первосвященик Ананія прийшов до Кесарії з кількома старійшинами та правником на ім'я Тертул. Вони висунули свої звинувачення проти Павла в присутності прокуратора. ²Як покликали Павла, Тертул почав звинувачувати, звертаючись до намісника: «Завдяки тобі ми насолоджуємося довгим миром. Завдяки завбачливості твоїй було проведено необхідні реформи для нашого народу. ³Завжди і всюди, вельмишановний Феліксе, ми визнаємо це з вдячністю.

⁴Та щоб не гаяти багато твого часу, прошу тебе, будь такий ласкавий і вислухай нас коротко. ⁵Бо ми з'ясували, що цей чоловік — підбурювач. Він зчиняє заколот серед юдеїв у всьому світі й очолює секту назореїв¹. ⁶До того ж він намагався

осквернити храм, але ми схопили його².

⁸Розпитай його сам і від нього дізнаєшся про все те, в чому ми його звинувачуємо».

⁹Юдеї підтримали звинувачення, підтвердивши, що все те є істинне.

Промова Павла

¹⁰Коли правитель дав знак Павлові говорити, той промовив: «Знаючи, що ти був суддею цього народу вже багато років, я з радістю буду захищатися. ¹¹Як ти можеш перевірити, минуло не більше дванадцяти днів відтоді, як прийшов я до Єрусалима на поклоніння. ¹²І ніхто не бачив, щоб я з кимось сперечався в храмі, або щоб я підбурював народ у синагогах чи де-як у місті. ¹³І вони не можуть довести тобі ті звинувачення, що висувують тепер проти мене.

¹⁴Але я справді визнаю перед тобою, що поклоняюся Богові отців наших, згідно з Путем, який юдеї називають єрессю. Я вірю в усе те, що говорить Закон і що написано у пророків. ¹⁵І як і ці люди, я сподіваюся на Бога, сподіваюся, що буде воскресіння і праведних, і неправедних. ¹⁶Тому й сам роблю все можливе, щоб мати чисте сумління перед Богом і людьми.

¹⁷Після багатьох років відсутності прийшов я, щоб принести моему народові дарунки для бідних і пожертви. ¹⁸І поки я робив це, саме коли я здійснив обряд очищення, вони знайшли мене в храмі. Там не було ні натовпу, ані безчинств. ¹⁹Там було кілька юдеїв із Азії. Це вони мали б стати перед тобою і висловити свої звинувачення, якщо є в них щось проти мене. ²⁰Або хай присутні тут скажуть, що неправедного в тому, що сказав я, стоячи перед Синедріоном. ²¹Хіба що одне — стоячи перед ними, я вигукнув: «Ви зараз судите мене за віру в воскресіння з мертвих».

Ув'язнення Павла в Кесарії

²²Тоді Фелікс, добре обізнаний з усім, що стосується Путі Господнього, відклав слухання справи. Він сказав: «Коли прийде

²Вірш 6 В деяких грецьких рукописах Діянь наводиться такий фрагмент: «Тож ми хотіли судити його згідно з нашим Законом. ⁷Але командир когорти Лисій прийшов і силою відбив його у нас, ⁸наказавши його звинувачам прийти до тебе».

¹Назореї — послідовники Ісуса з Назарета.

командир когорти Лисій, я вирішу цю справу». ²³Він наказав центуріонові тримати Павла під вартою, але пішов на деякі послаблення й дозволив близьким Павловим піклуватися про нього.

²⁴Через кілька днів Фелікс прийшов зі своєю дружиною Друзиллою (вона була юдейкою). Він послав по Павла й слухав, як той говорив про віру в Ісуса Христа. ²⁵Та коли Павло почав говорити про праведність, стриманість і прийдешній суд, Фелікс злякався й промовив: «Поки що йди. Я покличу тебе, коли зможу». ²⁶Водночас він сподівався, що Павло дасть йому хабаря, тож часто посилав по Павла й розмовляв з ним.

²⁷А через два роки на місце Фелікса прийшов Порцій Фест. Оскільки він хотів догодити юдеям, то й залишив Павла у в'язниці.

Павло перед Фестом

25 Отож Фест став правителем і через три дні прибув з Кесарії до Єрусалима. ²Юдейські первосвященики і правителі виклали свої звинувачення проти Павла. ³Вони благали Феста зробити милість і відправити Павла до Єрусалима (самі ж вони змовилися вбити його по дорозі). ⁴Фест відповів, що Павла стережуть у Кесарії і що він сам невдовзі туди їде. ⁵«Хай хтось із ваших начальників піде зі мною, — сказав він, — і хай висунуть звинувачення проти цього чоловіка, якщо за ним є якась вина».

⁶Пробувши там днів вісім-десять, Фест вирушив до Кесарії. Наступного ж дня посів він суддівське місце і звелів привести Павла. ⁷Коли Павла привели, його обступили юдеї, що прийшли з Єрусалима. Вони висунули проти нього багато серйозних звинувачень, але довести їх не могли. ⁸Павло захищався, промовляючи: «Немає за мною ніякої провини ні проти Закону юдейського, ні проти храму, ні проти цезаря».

⁹Але Фест хотів догодити юдеям. Тому він запитав Павла: «Хочеш ти йти до Єрусалима, щоб я судив тебе там?» ¹⁰Павло відповів: «Я зараз стою перед судом цезаря, де мене слід судити. І нічого не скоїв я юдеям, тобі й самому це добре відомо. ¹¹Якщо ж я винен і зробив щось таке, що заслуговує смертної кари, то я не намагаюся уникнути її. Та оскільки немає правди у

звинуваченнях цих людей, то ніхто не може їм мене видати. Я звертаюся до суду цезаревого».

¹²Фест, порадившись зі своїми помічниками, відповів: «Ти вимагав цезаревого суду, до цезаря й підеш».

Павло перед царем Агриппою

¹³Через кілька днів цар Агриппа¹ і Вереніка² прибули до Кесарії, щоб привітати Феста. ¹⁴Вони лишалися в Кесарії багато днів, і Фест розповів цареві про Павлову справу: «Є тут один чоловік, якого Фелікс залишив у тюрмі. ¹⁵Коли я був в Єрусалимі, юдейські первосвященики й старійшини свідчили проти нього й вимагали його засудження. ¹⁶Я сказав їм, що це суперечить римським законам — видавати звинуваченого, доки він не зустрінеться вічна-віч із тими, хто його звинувачує і не отримає можливості захистити себе від звинувачення.

¹⁷Отож коли вони прибули сюди зі мною, я не зволікав. Наступного ж дня сів на суддівське місце в трибуналі й наказав привести того чоловіка. ¹⁸Та коли вони стали свідчити проти нього, то не звинуватили його у жодному злочині. А я ж чекав саме цього. ¹⁹Натомість вони сперечалися з ним з питань їхньої власної релігії і про якогось Ісуса, який помер. Хоча Павло стверджував, що той живий.

²⁰Мене посіли сумніви щодо того, як розслідувати все це. Через те я спитав його, чи не хоче він стати перед судом в Єрусалимі. ²¹Але Павло попросив, щоб його тримали до рішення імператора. То я наказав стерегти його доти, доки я зможу відправити його до цезаря».

²²На це Агриппа промовив до Феста: «Я хотів би сам послухати цього чоловіка».

«Завтра ж ти його почуєш», — відповів Фест.

²³Отож наступного дня Агриппа і Вереніка з великою пишністю прибули в суд. Вони ввійшли до судової палати, в якій були воєначальники та знать міста. Фест віддав наказ привести Павла. ²⁴Тоді сказав: «Царю Агриппо і всі присутні тут, ви бачите

¹Ірод Агриппа II (27 р. — близько 100 р. н.е.) праонук царя Ірода Великого, цар юдейський.

²Вереніка (28 р. н. е. — дата смерті невідома) праонучка царя Ірода Великого.

цього чоловіка, на кого скаржилася мені юдейська громада і в Єрусалимі, й тут. Всі вони наполягали на тому, що цей чоловік не повинен жити.²⁵ Але я не знайшов за ним ніякої провини, вартої смертної кари. Він сам вимагав імператорового суду. То я й вирішив послати його до імператора.²⁶ Але я не маю нічого конкретного проти нього, про що міг би написати імператорові. Ось чому я ставлю його перед вами і особливо перед тобою, царю Агриппо, щоб після нашого розслідування мені було що написати імператору.²⁷ Бо здається мені нерозсудливим посылати в'язня і не вказувати на висунуті проти нього звинувачення».

Промова Павла перед царем Агриппою

26 Агриппа звернувся до Павла: «Можеш говорити за себе». Тоді Павло підняв руку й почав промову на свій захист:² «Царю Агриппо! Я вважаю, мені пощастило стояти сьогодні перед тобою і захищатися проти всього того, в чому мене звинувачують юдеї.³ Адже ти обізнаний в усіх юдейських звичаях, знаєш усі спірні питання. Тому й прошу твого терпіння. Вислухай мене.⁴ Всі юдеї знають, що життя моє від самого початку пройшло серед мого народу і в Єрусалимі.⁵ Вони знають мене здавна і могли б засвідчити, якби схотіли, що жив я як фарисей — член найсуворішої секти нашої релігії.⁶ І тепер за надію на обітницю, дану Богом нашим предкам, я стою перед судом. Дванадцять племен нашого народу сподіваються на здійснення її, день і ніч сумлінно служать Богу.⁷ І саме за цю надію, о царю, мене й звинувачують юдеї!

⁸ Чому ви вважаєте неймовірним, що Бог воскрешає мертвих? ⁹ Я також гадав, що мушу боротися проти імені Ісуса з Назарета.¹⁰ І я робив це в Єрусалимі. Чимало Божих людей кинув я до в'язниці, коли мав владу від первосвящеників. І коли тих людей убивали, то було і з моєї згоди.¹¹ У всіх синагогах я часто карав і намагався змусити їх богохульствувати. Моїй люті проти них не було меж. І навіть в інших містах я переслідував їх.

¹² Одна з таких подорожей була в Дамаск — із повноваженнями й дорученням від первосвящеників.¹³ І по дорозі, десь опівдні, о царю, я побачив світло, що лінуло

з небес. Було воно яскравіше від сонця і сяйливо розлилося навколо мене й моїх супутників.¹⁴ Ми всі попадали на землю, і тут я почув голос, що звертався до мене арамейською мовою: «Савле, Савле! Навіщо ти переслідуєш Мене? Тяжка то справа — колючку ногою копати».

¹⁵ Я запитав: «Хто ти, Господи?» І Він відповів: «Я Ісус, Якого ти переслідуєш.¹⁶ Але підведися, встань на ноги. Я явився тобі, щоб призначити тебе слугою Своїм і свідком того, що ти вже про мене побачив, і того, що Я тобі ще покажу.¹⁷ Я визволю тебе від народу юдейського і від поган, до яких тебе й посилаю.¹⁸ Відкрий їм очі і поверни їх від темряви до світла, від влади сатани до Бога, щоб відпустилися гріхи їхні, і щоб вони дістали місце серед тих, хто освячений вірою в Мене».

¹⁹ Ось чому, царю Агриппо, я не міг не підворитися небесному знаменню.²⁰ Спершу я почав проповідувати людям Дамаска, потім у Єрусалимі й по всій Юдеї, а також і поганам, щоб вони покаялися й навернулися до Бога, і щоб ділами своїми стверджували своє покаяння.

²¹ За все це юдеї схопили мене в храмі й намагалися вбити.²² І Бог допоміг мені, як і сьогодні допомагає. Тож стою я тут і свідчу людям простим і знатним. І свідчення моє — ні про що інше, як про те, що пророки й Мойсей казали мусить статися.²³ Вони писали, що Христос страждатиме і першим воскресне з мертвих, і принесе світло як для народу юдейського, так і для поган».

Павло намагається переконати Агриппу

²⁴ Доки Павло ще щось говорив на свій захист, Фест голосно промовив: «Павле, ти божевільний. Велика вченість твоя призвела тебе».²⁵ «Я не божевільний, вельмишановний Фесте, — відповів Павло. — І все, що кажу я, є правдиве і розумне.²⁶ Все це добре відоме й цареві. І я можу про це з ним вільно говорити. Я переконаний, що жодна з цих справ не пройшла повз його увагу, бо відбувалось це все не в темному кутку.²⁷ Царю Агриппо, чи віриш ти пророкам? Я знаю, що віриш».

²⁸ Агриппа промовив до Павла: «Чи не гадаєш ти, що зможеш мене так скоро переконати стати християнином?»

²⁹Павло відповів: «Не в тому річ, скоро чи ні. Я ж молю Бога не тільки за тебе, а й за всіх, хто слухає мене сьогодні. І молитва моя за те, щоб стали вони такими, як я. Звісно, я кажу не про ці кайдани, що на мені».

³⁰Цар підвівся. За ним підвелися намісник, Вереніка і всі ті, що сиділи довкруг.
³¹Вийшовши з кімнати, вони заговорили між собою: «Цей чоловік не зробив нічого такого, що заслуговувало б на смертну кару або ув'язнення». ³²Агриппа ж сказав Фестові: «Цього чоловіка можна було б звільнити, якби він не вимагав цезаревого суду».

Дорога в Рим

27 Коли було прийняте рішення про те, щоб нам відплисти до Італії, Павла і ще кількох інших в'язнів передали центуріону на ім'я Юлій, що служив у полку імператора. ²Ми сіли на корабель із Адрамиттії, що відходив до портів уздовж азіатського узбережжя, і відпливли. З нами був Аристарх, македонець із Салонік. ³Наступного дня ми прийшли в Сидон. Юлій доброзичливо поставився до Павла й дозволив йому відвідати своїх друзів, щоб ті подбали про нього.

⁴Звідти ми відпливли до Кіпру, оскільки був зустрічний вітер. ⁵Ми пройшли через відкриті води біля берегів Киликії та Памфілії і прибули до Мири, що в Ликії. ⁶Там центуріон знайшов олександрійський корабель, що плив до Італії, і посадив нас на нього.

⁷Кілька днів ми пливли повільно й ледве досягли Книда. Оскільки вітер перешкоджав триматися нашого курсу, ми пішли на Крит до Салмона. ⁸Долаючи великі труднощі, ми йшли вздовж критського берега, аж доки не пристали до місця, що мало назву Добра Пристань, неподалік міста Ласея. ⁹Багато часу вже було згаяно, і плисти вже стало небезпечно, тому що Піст¹ уже пройшов. ¹⁰Павло попереджав їх: «Люде, я передбачаю, що плавання наше буде небезпечним і призведе до багатьох

втрат. І під загрозою не лише вантаж і корабель, але й наші життя».

¹¹Та центуріона переконали капітан і власник корабля, а не Павлові слова. ¹²Оскільки пристань була непридатна для зимівлі, то більшість вирішила, що треба вийти в море і дістатися Фенікса, якщо вдасться. І вже там перебути зиму. Фенікс — то було місто на Криті. Воно мало бухту, повернену як на південний захід, так і на північний захід. ¹³Коли ж повіяв легкий південний вітерець, вони вирішили, що це якраз слушний момент, тож підняли якір і вирушили вздовж критського узбережжя.

Розбиття корабля

¹⁴Та невдовзі з острова почав задувати ураганний вітер. Він називався «Північно-східник». ¹⁵Корабель не міг іти проти вітру, він захопив наш корабель і нас понесло. ¹⁶Коли ми пропливали повз маленький острівець Кавда, він трохи захистив нас від вітру. І з великими труднощами нам ледве вдалося втягти на палубу рятувальний човен. ¹⁷Після того намагалися обв'язати канатами корабель. А щоб не сісти на мілину Сирти, матроси спустили вітрила й віддалися на волю хвиль. ¹⁸Шторм дужчав. Тож наступного дня вони почали викидати за борт вантаж. ¹⁹А на третій день повикидали і весь такелаж.

²⁰Кілька діб не з'являлися на небі ні сонце, ані зірки. Шторм усе лютував. У нас не лишалось ніякої надії на порятунок. ²¹Давно вже ніхто нічого не їв. Тоді Павло встав перед ними і сказав: «Люде, ви мусили послухатися моєї поради й не відпливати з Криту. Тоді б ви уникли таких втрат і такої шкоди. ²²Але зараз я закликаю вас до мужності. Ніхто з вас не загине. Тільки корабель втратимо. ²³Бо минулої ночі явився мені ангел від Бога, якому я належу і якому служу. ²⁴Ангел сказав мені: «Не бійся, Павле. Ти маєш стати перед цезарем. Бог збереже життя тобі й людям, що плывуть з тобою». ²⁵Тож тримайтеся, люде. Бо я вірю в Бога, вірю, що все станеться так, як було мені сказано. ²⁶Ми маємо натрапити на якийсь острів».

¹Піст — юдейське свято, також відоме, як День Спокути, що відзначалося на десятій день місяця Тишрі (вересень — жовтень).

Порятунок

²⁷Як настанала чотирнадцята ніч, несло нас через Адріатичне море. Десь опівночі моряки відчували, що поруч земля. ²⁸Вони заміряли глибину, і становила вона двадцять сажнів. Трохи далі заміряли, і виявилось вже п'ятнадцять.

²⁹Остерігаючись наскочити на підводне каміння, моряки скинули з корми чотири якорі. Всі молилися, щоб швидше настав день.

³⁰Моряки спробували втекти з корабля. Вони спустили рятувальний човен, удаючи, що збираються кинути ще кілька якорів з носа корабля. ³¹Та Павло сказав центуріонові й воїнам: «Якщо ці люди не залишаться на борту, не буде вам порятунку». ³²Потім воїни перерізали канати і скинули рятувальний човен. ³³Перед самим світанням Павло умовляв усіх поїсти, кажучи: «Сьогодні вже чотирнадцятий день напруженого чекання без їжі, ви нічого не їли. ³⁴Отож благаю вас трохи попоїсти, бо вам це необхідно, аби вижити, щоб жодна волосина не впала з вашої голови». ³⁵І сказавши так, узяв хлібину, віддав хвалу Богові перед усіма. Далі переломив він хліб і почав їсти. ³⁶Це їх підбадьорило, і самі вони теж трохи поїли. ³⁷Всього ж на кораблі нас було двісті сімдесят шість душ. ³⁸Добре поївши, вони почали викидати пшеницю у море, аби полегшити корабель.

³⁹А як настав день, то побачили вони невідому землю, але помітили затоку із пологим берегом та й вирішили, якщо вдасться, там пристати. ⁴⁰Отож відрубали вони якорі й залишили їх у морі. Відв'язали канати, якими були закріплені керма, й поставивши вітрило за вітром, попрямували до берега. ⁴¹Але потрапили на піщану мілину, і корабель загруз. Ніс загруз нерухомо, а корму розбивали потужні хвилі. ⁴²Воїни змовилися повбивати полонених, щоб жоден не міг поплисти й утекти. ⁴³Але центуріон хотів врятувати Павла, отож він утримав їх від цього. Він наказав тим, хто вміє плавати, першими стрибати з корабля в море і добиратися до суші. ⁴⁴І решта мусили добиратися до суші на дошках і уламках корабля. Отак усі благополучно дісталися до суші.

На острові Мальта

28Врятувавшись, ми з'ясували, що острів цей називається Мальта. ²Аборигени виявили до нас надзвичайну доброту. Як пішов дощ і стало холодно, вони розвели багаття й запросили нас. ³Павло назбирав оберемок хмизу і як поклав його в огонь, то виповзла гадюка, вдарила його й почепилась на його руці. ⁴Як місцеві жителі побачили, що це створіння звисає з його руки, то почали перемовлятися поміж себе: «Цей чоловік, певно, убивця. Хоч і не загинув він у морі, та все ж правосуддя не дозволяє йому жити».

⁵Але Павло струсив гадюку в огонь і не зазнав ніякої шкоди. ⁶Вони чекали, що він спухне чи раптом впаде мертвий. І довго чекали. Аж як побачили, що нічого такого з Павлом не скоїлося, то змінили свою думку і сказали, що він бог.

⁷Навколо того місця простиралися землі, що належали правителю острова на ім'я Публій. Він запросив нас до своєї оселі й три дні гостинно опікувався нами. ⁸Батько Публія був прикутий до ліжка, бо хворів на лихоманку та черв'янку¹. Павло пішов провідати його. Помолившись, поклав на хворого руки й зцілив його.

⁹І як це сталося, то й інші хворі острова почали приходити до Павла і зцілювалися. ¹⁰Жителі острова виказували нам велику шану, і як ми відпливали, то вони забезпечили нас усім необхідним.

Путь з Мальти до Рима

¹¹Через три місяці відпливли ми на олександрійському кораблі, який зимував на острові: його оберігали близнюки Діоскури². ¹²Діставшись до Сіракуз, ми пробули там три дні. ¹³Звідти ми відпливли й прибули до Регії, а як через день повіяв південний вітер, то припливли ми на другий день до Путеолі. ¹⁴Там ми знайшли братів, які запросили нас погостити тиждень. Так ми прибули до Рима. ¹⁵Там брати почули про нас і вийшли нас зустрічати аж до Аппієвої

¹Черв'янка дезинтерія.

²Діоскури сини Зевса, брати-близнюки Полідевк і Кастор.

площі¹ й Трьох Таверн. Як побачив їх Павло, то подякував Богові й підбадьорився.¹⁶Коли прибули ми до Рима, то Павлові було дано дозвіл жити окремо, але під охороною воїна.

Павло проповідує в Римі

¹⁷Через три дні зібрав він найвпливовіших юдеїв. І як посходилися вони, промовив до них: «Браття, хоч нічого я не вчинив проти нашого народу, ані проти звичаїв наших предків, мене видали в Єрусалимі римлянам як в'язня.¹⁸Римляни допитали мене й хотіли відпустити, бо я не винен ні в чому такому, за що карають на смерть.¹⁹Та юдеї з тим не погодилися. Тож я був змушений звернутися до суду цезаря. Але я зробив це зовсім не для того, щоб звинуватити свій народ.

²⁰Ось чому я просив про зустріч і розмову з вами. Бо за надію Ізраїлеву мене закуто в ці кайдани».

²¹Вожді юдеїв відповіли Павлові: «Ми не одержували з Юдеї ніяких листів про тебе.²²Але нам хотілося б почути від тебе самого про твої погляди, бо ми знаємо, що проти цієї секти повсюди виступають люди».

²³Вони домовилися з Павлом на певний день, і тоді ще більше люду прийшло туди, де він зупинився. З ранку й до вечора він розмовляв і давав свідчення про Царство Боже. Він намагався переконати їх про Ісуса, спираючись на Закон Мойсеїв і на

пророків.²⁴Декого переконали його слова, але інші не вірили.²⁵Люди почали розходитися, не дійшовши згоди. Тоді Павло на завершення мовив так: «Добре сказав Дух Святий, коли говорив з праотцями вашими устами пророка Ісаї:

²⁶«Іди до народу цього і скажи:

«Ви будете слухати, слухати,
але не зрозумієте,
ви будете дивитися, дивитися,
але не побачите.

²⁷ Бо зачерствіло серце народу цього.
Слух у людей цих притупився,
і очі вони позаплющували.
Бо інакше могли б побачити на власні
очі,
почути на власні вуха,
зрозуміти серцем своїм,
і тоді повернулись би до Мене,
і Я б їх зцілив».

Ісаїя 6:9-10

²⁸Через те хай буде вам відомо, що Бог послав Своє спасіння поганам. Вони й почують!»²

³⁰Цілих два роки прожив Павло в домі, що наймав за власний кошт. І приймав він усіх, хто приходив його провідати.³¹Він проповідував Царство Боже і навчав про Господа Ісуса Христа. Він говорив дуже сміливо й відверто, і не було йому перешкод.

¹Аппієва площа лежала на Аппієвій дорозі (першій вимошеній дорозі, збудованій кесарем Аппієм у 312 р. до н.е.). Від Рима до Аппієвої площі було близько 66 кілометрів, а до Трьох Таверн — близько 49 км.

²Вірш 28 Деякі грецькі рукописи містять вірш 29: «І як сказав він це, юдеї пішли, палко сперечаючись поміж себе».